Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

http://niva.iig.pl
redakcja@niva.iig.pl

№ 29 (2775) Год LIV | Беласток, 19 ліпеня 2009 г. | Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Па людскай натуры

Хоць афіцыйныя запрашэнні былі высланы, ні адзін з дванаццаці войтаў і бурмістраў Беласточчыны, у якіх у большасці або ў значнай частцы пражываюць беларусы, не паявіўся на ўрачыстасці адкрыцця двухмоўных (польска-літоўскіх) табліц з назвамі мясцовасцей у Пунскай гміне. Агулам паставілі іх там трыццаць (на 33 вёскі, тры з якіх заселены амаль выключна палякамі). Урачыстае сімвалічнае адкрыццё здзейсніў войт Пунскай гміны ў суправаджэнні ваяводы і старшыняў Супольнасці літоўцаў і Згуртавання літоўцаў у Польшчы.

Тэкст і фота
Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Злева: Падляшскі ваявода Мацей Жыўна, Ірэна Гаспяровіч - кіраўнік Супольнасці літоўцаў у Польшчы, войт гміны Пунскас Вітаўт Лішкоўскі

Субота (11 ліпеня) у Пунску і навакольных вёсках была вялікім святам. Назіраў за ім таксама з увагай Ігар Лукашук са Звязу беларускай моладзі. Пачалося яно ў яцвяжска-прускім паселішчы ў Ашкінях гістарычным відовішчам з нагоды свята Міндоўга, з 1253 г. літоўскага караля, які задзіночыў літоўскія землі. Пасля была адкрыта гмінная дарога ў Відугерах і брычкамі госці пераехалі на адкрыццё павятовай дарогі Слабудка — Шолтаны.

Табліцы з двухмоўнымі назвамі стаяць на пунскіх дарогах ужо ад нейкага часу. Цяпер, аднак, наступіла іх урачыстае адкрыццё. У Пунскай гміне літоўскую мову чуваць і відаць усюды. Нават надпіс на туалеце ў Гміннай управе — па-літоўску. У Пунскай гміне, якую можна параўнаць з Чыжоўскай ці Арлянскай, на 15 радных — 14 гэта літоўцы. Войт, сакратар і шмат іншых чыноўнікаў таксама літоўцы.

У час паказу сярэднявечных мясцовых абрадаў і рыцарскіх змаганняў у паселішчы ў Ашкінях (Szilaine) пані Вераніка з Пунска, пенсіянерка-прыбіральшчыца, якая паявілася ў літоўскім нацыянальным адзенні і рэкамендавала свае ткацкія вырабы, у якой „Ніва" спыталася, навошта польскім літоўцам двухмоўныя назвы мясцовасцей, сказала ўсхвалявана:

— Дражніць мяне такое пытанне. Нашы карані — літоўскія, грамадзянства ў нас, вядома, польскае. Хочам маліцца па-літоўску, атрымліваць адукацыю па-літоўску і дома размаўляем па-літоўску. Таму хай і назвы нашых вёсак таксама будуць па-літоўску.

Прадаўшчыца марожанага гадоў за дваццаць, якая стаяла побач пані Веранікі, штудзіравала была псіхалогію ў Віленскім, а пасля ў Вроцлаўскім універсітэтах. Пасля завяршэння вышэйшай адукацыі вярнулася да сябе, у родны Пунск:

— Шляхам гэтых назваў мы адзначаем, што якраз тут культывуем нашу культуру. Не хочам ніякай аўтаномнай дзяржавы. Наша мова і культура таксама належаць да Польшчы.

Што змяняюць гэтыя двухмоўныя назвы ў штодзённым жыцці сказала „Ніве" пані Тэрэза з Відугер. Штодзень займаецца яна, як і іншыя мясцовыя, гадоўляй кароў і продажам малака:

— Два гады таму прыехаў да нас 65-гадовы сваяк з Паневежыса. Ужо гады мінулі як у нас ён быў. Шукаў, блукаў, а мог бы Відугеры знайсці лягчэй. Так, як цяпер, дзякуючы літоўскай назве.

У размове з „Нівай" падляшскі ваявода Мацей Жыўна тлумачыў недахоп запалу да ўвядзення двухмоўных назваў у мясцовасцях з беларускім насельніцтвам:

— Усё залежыць ад актыўнасці самога самаўрада. Тое, што змяшчаецца ў лозунгу шматкультурнасць, мае аблягчаць жыццё, а не прыносіць яму затрудненняў.

У войта Вітаўта Лішкоўскага ў сваю чаргу мы спыталіся, як пераконваў бы ён самаўрадаўцаў і жыхароў беларускіх гмін Беласточчыны да двухмоўных назваў іх родных мясцовасцей:

— Гэта павінна быць у натуры людзей. Гэтыя назвы маюць больш гістарычна-сімвалічны маштаб. Але дзякуючы ім трапляе да нас больш гасцей, не толькі з Літвы. На шчасце, у час ПНР у нас не было якіхсьці жахлівых паланізацыйных пераробак назваў. А здаралася так у Шыплішскай гміне. У нас, напрыклад, Вілкапэдзі ніколі не сталі „Ваўкаследамі", Відугеры, цяпер таксама афіцыйна Відугерай, ніколі не былі „Сярэднім Лесам". А саму літоўскую мову як дапаможную маем у Гміннай управе ўжо з 2006 года.

Ваявода Мацей Жыўна дадаў:

— Галоўным чынам ад думкі самой беларускай грамадскасці залежыць, якую хацела б мець беларускую назву. Трэба ўсё гэта афіцыйна ўпарадкаваць, пры ўдзеле гісторыкаў. У Пунскай гміне ўжо на лакальным узроўні гэтыя пытанні былі ўладжаны.

Войт Вітаўт Лішкоўскі:

— Кошт замены табліц склаў 57 тысяч злотых брута і быў аплачаны, згодна з законам, з дзяржаўнага бюджэту.

Нашай культурай, але і гэтымі сімвалічнымі табліцамі ўзбагачаем нашае ваяводства, Польшчу і Еўропу.

А ваявода Жыўна адзначыў:

— Гэта добры прыклад для іншых мясцовасцей. Няхай сюды прыязджаюць і падглядваюць як улады і жыхары Пунска справіліся з гэтым.

Чаму варта ўводзіць падвойныя назвы мясцовасцей тлумачыла нам Ірэна Гаспяровіч, кіраўнік Супольнасці літоўцаў у Польшчы:

— Варта хоць бы таму, што гэта вяртанне да старых, арыгінальных назваў, значыць, да нашай гісторыі, традыцыі, каранёў. І так штодзень гэтыя мясцовасці называюцца гэтак, як маем цяпер на адміністрацыйна-інфармацыйных табліцах.

Суботні дзень завяршыўся ў паселішчы ў Ашкінях выступам маладых „тутэйшых" літоўцаў і беларусаў (з'яднаных у Згуртаванні АБ-БА), удзельнікаў праекта „Вялікае Княства Літоўскае". Аліна Ваўранюк са Згуртавання АБ-БА:

— Гэтыя назвы выклікаюць уражанне таксама і на нашай моладзі. Баюся, што праблемы з увядзеннем у нас падвойных назваў вынікаюць з нашай зацюканасці, думання: як яно ёсць — так і добра. На недахоп такіх надпісаў працавалі мы гадамі, ад пакаленняў. Тут я не чую нідзе польскай мовы. Так гавораць малыя дзеці, вялікія дзеці, дарослыя. Усе і ўсюды. Не саромяцца сваёй мовы. Наша стала прападаць.

Пра непрысутнасць войтаў беларускіх гмін Беласточчыны:

— Гэта нас асмяшае. Сведчыць аб нашай прымітыўнасці і аб тым, што не можам быць партнёрамі для якіх-небудзь размоў. Нашы людзі выбіраюць тых, якія баяцца адкрыта прызнацца да таго, хто яны.

Свіслач • Гародня • Ваўкавыск • Шчучын • Гайнаўка • Высокае • Мясты • Сямятычы • Бельск Падляшскі • Беласток

98,1 FM

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ РАЦЫЯ

www.racyja.com

Эпізод гісторыі

☞ 2

Віктар САЗОНАЎ

Прайшло пятнаццаць гадоў пасля першых прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі. Пятнаццаць гадоў кіравання аднаго чалавека — Аляксандра Лукашэнкі. Цяпер ён дае інтэрв'ю для замежных сродкаў масавай інфармацыі, расказвае пра тое, якая Беларусь краіна, якое яна займае геапалітычнае становішча ...

Спачуванні

Сям'і, блізкім і знаёмым
у сувязі
са смерцю
Міхала Голуба
шматгадовага
беларускага дзеяча
Гайнаўшчыны
выказваюць сябры і рэдакцыя „Нівы"

9 770546 196000

Эпізод гісторыі

Прайшло пятнаццаць гадоў пасля першых прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі. Пятнаццаць гадоў кіравання аднаго чалавека — Аляксандра Лукашэнкі. Цяпер ён дае інтэрв'ю для замежных сродкаў масавай інфармацыі, расказвае пра тое, якая Беларусь краіна, якое яна займае геапалітычнае становішча і якія ў яе перспектывы. Яго словы людзі ўспрымаюць па-рознаму. Хтосьці яго лічыць вялікім палітыкам, нават геніем у некаторых аспектах. Іншыя не мяняюць на гэтую постаць сваіх поглядаў яшчэ з тых часоў, калі дэпутат парламента дванаццатага склікання Лукашэнка, які кідаўся да мікрафона, каб, як ён казаў, выкрыць карупцыянераў, успрымаўся, мякка кажучы, не зусім сур'ёзна. Як няўдачнік.

Зрэшты, нашы людзі апошнія дзесяцігоддзі асаблівым аб'ектывізмам не вылзяляюцца. Успрымаюць усё вушамі, як бабы. Крычыць прэзідэнт на амерыканцаў — значыць моцны. А калі яшчэ і на рускіх, то ўвогуле маладзец. Значыць, нікога не баіцца. А так гэта, ці не, ніхто і не задумваецца асабліва. А можа таму і крычыць, што страшна? Ёсць і такі варыянт паводзін!

Ды што пра тое гадаць. Лепш сабе прыпомніць тыя пятнаццаць год, і чаго наша краіна і яе кіраўнік дасягнулі за гэты час. Можна, для нагляднасці, параўнаць сябе з суседзямі, тое-сёе ўзгадаць.

І першае на чым трэба акцэнтаваць увагу — гэта ўсё на тых пятнаццаці гадах. Гэта вельмі шмат. Для генія вельмі шмат. Генію, каб рэалізаваць свае задумы, хапіла б і аднаго прэзідэнцкага тэрміну. І краіна назаўсёды пайшла б зададзеным ім курсам, а ён саступіў бы месца іншаму. Бо генію так доўга сядзець на адным месцы сумна. Вельмі сумна. І так зрабілі калісьці і Гавэл, і Валэнса, і Ландсбергіс. І нічога страшнага не стала. Іх краіны не мянялі палітычнага і эканамічнага накірунку пасля таго, як тыя пакінулі прэзідэнцкія крэслы. А зараз ужо іх краіны ў Еўрасаюзе.

Аляксандр Рыгоравіч прыйшоў да ўлады ў пік грамадскай актыўнасці беларусаў. Прымаў прысягу на Канстытуцыі з Пагоняй, пад Бел-Чырвона-Белым Сцягам. На адзінай дзяржаўнай тады Беларускай Мове. Пасля памяняў ён і Герб, і Сцяг, і Мову і Канстытуцыю. Памяняў дэпутатаў, якія хацелі аб'явіць яму імпічмент. Толькі эканомікі савецкага кшталту ды савецкага мышлення мяняць не стаў. У выніку ўзнікла прэзідэнцкая вертыкаль, а прэзідэнцкія паўнамоцтвы дасягнулі неверагодных памераў. Рабі што хочаш. Будуй эканоміку, шукай партнёраў... Але чамусьці нічога не атрымліваецца. Прыходзіцца прасіць крэдыты ў тых, чый палітычны і эканамічны курс усе гэтыя пятнаццаць гадоў высмейвалі беларускія праўладныя ідэолагі.

За што не бралася беларускае кіраўніцтва, усё сыпалася. Зусім няма чым пахваліцца. (Акрамя, зразумела, бітвы з уласнымі грамадзянамі, якія называюцца апазіцыяй). Ні рынкаў збыту няма, ні свайго хвалёнага легкавога аўтамабіля „Форд", ні сяброў, ні павагі, ні перспектыў... Маладыя беларусы лятуць за мяжу па заробкі па ўсіх кірунках. На захад і ўсход, на поўнач і поўдзень. Шукаюць у лепшым свеце і работу, і палітычнага прытулку. А кіраўнік дзяржавы, як прызнаўся аўстрыйскай газеце, нават дыктатуры не збудаваў. Сказаў, што немажліва.

А што мажліва? Хоць ёсць чым пахваліцца? Хаця б як тым суседзям па Савецкім Саюзе літоўцам, якія адну зіму памерзлі без расійскага газу, але цяпер могуць сабе яго дазволіць купіць па сусветных коштах. А стартавыя мажлівасці ў іх былі куды меншыя, чым у беларусаў.

Страчаныя пятнаццаць год. Неканкурэнтаздольная эканоміка, зруйнаваная культура, занядбаныя нацыянальныя і духоўныя каштоўнасці, знішчаны на міжнародным палітычным полі аўтарытэт краіны і нацыі.

А ў гэты час беларускі народ жыў сваім жыццём. Утвараліся, не ўзіраючы на ціск і пераслед, дэмакратычныя арганізацыі. Закладвалі базу будучых дэмакратычных перамен і рэформ палітычныя партыі. Культурная і навуковая эліта беларускага народа тварыла на роднай мове, распрацоўвала новыя канцэпцыі будучага развіцця. Іншыя людзі таксама працавалі, зараблялі як маглі. Будавалі неяк свой лёс і закладвалі падмуркі будучага росквіту Беларускай Дзяржавы, для якой гэтыя пятнаццаць год стануць хоць цяжкім, але ж усяго толькі дробным эпізодам яе гісторыі.

Віктар САЗОНАЎ

Тутэйшыя

Нядаўна Нараўка адзначала свой юбілейчык 370-годдзя і з гэтай нагоды на ўрачыстым гмінным пасяджэнні была зачытана адмысловая лекцыя, прысвечаная ейнай гісторыі. Не ўдалося мне быць на той частцы святкаванняў, якая знаёміла з нараўчанскай мінуўшчынай, таму зубрыць гэтую тэму падаўся я ў інтэрнэт, бо ж там цяпер усё, што хочаш.

Выбраўся я ў Нараўку праз сайт „Wrota Podlasia", адкуль са старонкі Гайнаўскага павета павярнуў у вароты Нараўчанскай гміны; тут і прывітала мяне тая нараўчанская Кліо. Адразу ўсведаміла яна мяне, што ў міжрэччы Нарвы і Нараўкі была калісь Нарваўская пушча, пра што я, ураджэнец гэтага міжрэчча, зусім дагэтуль не цямію; у маёй свядомасці былі адно навакольныя пушчы Лядская і Белавежская, а тут такі апакаліпсіс!

Далей тамашняя Кліо бярэцца за самую Нараўку, апошнія мясцовасці хаваючы быццам пад дыван. Вось адкрывае яна перад намі карціну сакральнага будаўніцтва ў мястэчку, паводле якой тамашні касцёл быў узведзены ў 1777 годзе, а царква амаль сто гадоў пазней — у 1864 годзе...

Пакойны ўжо нараўчанскі настаўнік Аляксандр Закройшчык у „Ніве" ад 6 сакавіка 1977 года апублікаваў допіс „Гісторыя Нараўкі", дзе паведамлялася, што „ў 1794 годзе Нараўка мела царкву і касцёл..." А гэта абазначае, што нехта з гэтых аўтараў з праўдай набакір. Да гэтага ўсяго трэба дадаць, што на тэрыторыі цяперашняй Нараўчанскай гміны была царква ў Ляўкове ўжо ў 16-м стагоддзі, пра якую афіцыйная гмінная гісторыя набрала вады ў рот.

Пра якасць гэтай гісторыі сведчыць і такі passus: „Po wysiedleniach z czasów II wojny światowej większość mieszkańców powróciła w swoje rodzinne strony, jedynie narodowość żydowska pozostała na emigracji". Калі эміграцыяй назваць брацкую магілу побач чыгуначнай лініі недалёка нараўчанскіх каталіцкіх могілак, дзе пакояцца пабітыя ў 1941 годзе нараўчанскія яўрэі, тады цытаваны абзац трэба палічыць каштоўнейшым гістарычным здабыткам афіцыйнай нараўчанскай Кліо.

Чаму тады тая афіцыйная нараўчанская гісторыя ідзе так сем вёрст да нябёс, і ўсё лесам? Чаму ў ёй вернікі ўсходняга абраду паяўляюцца там толькі ў 1864 годзе? Мне здаецца, што такая трактоўка тэмы мае за мэту паказаць, быццам цяперашняе дамінантнае насельніцтва Нараўчанскай гміны не аўтахтоннае, не карэннае, быццам яно было сюды населена ў другой палове 19-га стагоддзя. Гэта не навізна, існуе ж такое меркаванне, што цар у час свайго панавання перасяліў сюды нейкае азіяцтва. А гэты артыкул на нараўчанскім гмінным сайце здаецца мне быць вельмі мэтанапраўленым: мае паказаць, што так было, што большасць цяперашняга насельніцтва — у гэтым выпадку Нараўчанскай гміны — з'яўляецца патомкамі царскіх асаднікаў на заходніх крэсах імперыі, на раней rdzennie polskich ziemiach. За заслугі ў змаганні з касцюшкоўскімі паўстанцамі, з напалеонаўскімі саюзнікамі, з лістападаўскімі паўстанцамі, са студзеньскімі паўстанцамі...

Стаў я меркаваць, чаму ж такі змест паявіўся менавіта ў Нараўцы? Іншыя гміны Гайнаўскага павета падыходзілі да сваёй гісторыі сваімі дарогамі; гмінам Бельскага павета гісторыю напісаў браньскі гісторык Збігнеў Раманюк. Нараўчанская гісторыя не падпісана, яе аўтар чытачу невядомы... Хвастом накрыўся? Але ўзнікае і далейшае пытанне: А хто ж такую „гісторыю" заказаў, хто яе прыняў і адобрыў? Мяркую я далей, што згодна цяперашнім патрабаванням на напісанне нараўчанскай гміннай мінуўшчыны былі аб'яўлены таргі, і нейкая гмінная камісія выбрала найтаннейшую прапанову, не надта турбуючыся яе якасцю. А пасля гэтая праца была пастаўлена для акцэптацыі на сесіі Гміннай рады і калі прысутнічала пятнаццаць радных, то ўсе пятнаццаць выказаліся „за"; а калі прысутнічала чатырнаццаць радных, то і тыя ўсе чатырнаццаць таксама былі „за". Бо ў нараўчанскай Гміннай радзе ўсе галасуюць „за"; гэтаксама як у Вярхоўным Савеце СССР ці такім жа савеце Рэспублікі Беларусь. І адкуль жа ж гэтыя нашы „тутэйшыя" радныя ўзяліся?

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Вачыма еўрапейца

Прамацыйныя смакі

Трапіў я нядаўна ў падбеластоцкі Музей вёскі, папулярна званы скансэнам. Выбраўся я туды на кулінарны фэст „Смакі Падляшша", сарганізаваны Падляшскім музеем. У запрашэнні былі пералічаны пункты праграмы, сярод якіх бачылася як бык: „каштаванне і продаж рэгіянальных страў мінш. падляшскіх, беларускіх, літоўскіх і татарскіх". Крыху дзіўнаватым здалося мне разрозненне на падляшскія стравы па нацыянальнай прыкмеце. Гэта так, быццам бы традыцыйная ежа чатырох пералічаных нацыянальнасцей пражываючых на Падляшшы не была супольным — як гэта звыклі гаварыць — кулінарным багаццем. Прахаджваўся я паміж латкамі, шукаючы, хоць бы па назве, штосьці з беларускіх смакаў. Нічога не знюхаў. Беларускі гонар абараняў лідскі квас, які, што цешыць прынамсі мяне, штораз часцей можна сустрэць у беластоцкіх крамах. Ды я трапіў у шок, калі ў адным з латкоў спытаўся ў мілай прадаўшчыцы, колькі каштуе буханка хлеба, званага вясковым, дужманая, у два з паловай кілаграма. Дваццаць злотых! Таксама і шмат якія сыры, кілбасы ці шмалец можна было на „Смаках Падляшша" купіць па значна перабольшаных цэнах. Несумненным, аднак, атракцыёнам фесту было адкрыццё экспазіцыі „Лясная бімброўня". Гэта першы такі музейны экспанат у краіне, які аддалі ў карыстанне для захапляння ім (?) наведвальнікаў. Гэтая „бімброўня", значыць, камплект для самагонаварэння (катлы, апаратура для дыстыляцыі і астуджвання) паходзіць з-пад Гарадка. І гэта быў адзіны на фэсце элемент нейкім чынам звязаны з беларушчынай Падляшша, бо нават са сцэны не заспяваў ні адзін беларускі ансамбль, хоць быў, напрыклад, украінскі. Лясны самагонны завод рэкамендаваў наведвальнікам акцёр Беластоцкага лялечнага тэатра Рышард Далінскі, непабрыты, апрануты ў клятчатую кашулю ды абуты ў чобаты. Хваліў справу:

— Інвестыцыя ў гэтую апаратуру вяртаецца за тры дні. За дзень перапрацоўвае дзве з паловай тысячы літраў брагі.

А сам дырэктар Падляшскага музея Анджэй Ляхоўскі паінфармаваў, што ў Музеі вёскі стане агулам сем бімброўняў-экспанатаў і мае гэта быць адзін з турыстычных атракцыёнаў Беластока і ваколіц.

На маю думку, можа не варта ісці ў перагонкі, тым больш што лепш чым самагонны завод прамоцыі Беластока могуць прыслужыцца такія мерапрыемствы як тое, што якраз праводзіцца (16-20 ліпеня): Міжнародны фестываль фільмавых і тэлевізійных прафесій імя Густава Галёўбка. У яго рамках адбываецца Фестываль незалежнага кіно, бенефісы вядомых акцёраў Магдаліны Завадскай і Кшыштафа Кальбергера ці праекцыя дакументальных фільмаў пра Беларусь, спалучаная з дыскусіяй на тэму сітуацыі ў гэтай краіне (18 ліпеня, гадз. 13-16, Драмтэатр). У Беластоку з'явілася пару дзесяткаў людзей фільма, тых вядомых з экранаў і менш вядомых з г.зв. другога боку камеры. Аб фестывалі, значыць, і аб Беластоку будуць пасля гаварыць у Польшчы, а і фанаты кіно з Польшчы і, мабыць, агульнапольскія СМІ прыкмецяць Беласток пасярод лета. Прызнаюся, у мяне для гэтага фестывалю свайго роду сантымент, а гэта па прычыне ягонага героя. Густаў Галёўбэк даў „Ніве" адно з апошніх, калі не апошняе ў жыцці, прэсавае інтэрв'ю. Прывяду адну з ім выказаных думак:

— Не памогуць ніякія лозунгі, рэвалюцыі, маніфесты свабоды. Калі сам народ, напрыклад, беларускі, не вырашыць, каб пазбыцца ўлады такога роду [рэжымнай — М. Х.], замяніць яе на іншую і гэткім чынам наблізіцца да еўрапейскай дэмакратыі — дык няма іншага спосабу.

Зацікаўленых высылаю да больш дэталёвай (вельмі багатай) праграмы фестывалю на інтэрнэтных старонках: www.film-visage.pl.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Была станцыя

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Трыццаць больш-менш гадоў назад час ад часу ў тагачасных агульнапольскіх мас-медыях прабіваліся весткі аб працы сухапутных партоў у Семяноўцы і Геніюшах, якія працавалі на славу безупыннага росту польска-савецкага эканамічнага супрацоўніцтва. Мо не былі гэта такія гіганты як станцыі ў Тарэспалі-Малашэвічах ці Журавіцы-Медыцы, але і іх дзейнасць была важным звяном, яднаючым краіны Савета эканамічнай узаемадапамогі. За згаданыя трыццаць гадоў памянялася палітычна-эканамічная карта еўрапейскага мацерыка, памяняліся прыярытэты часткі суб'ектаў былога СЭУ; варта тады ж заглянуць, што памянялася за той перыяд у нізах, значыць, на перагрузачных станцыях, дзе тавары з вагонаў, што каціліся па еўрапейскіх чыгуначных пуцях, перагружалі ў вагоны, што каціліся па рэйках з шырэйшай на царскі ўказ колавай базай; або перагружалі іншыя тавары ў адваротным напрамку. Заглянуў я, вось, на згаданую чыгуначную перагрузачную станцыю ў Геніюшах.

Паколькі цягнікі з Беластока, што спыняюцца на прыпынку ў Геніюшах, курсіруюць даволі рэдка, пакарыстаўся я аўтобусным транспартам, бо маршрутак з Беластока ў Саколку прыстойная колькасць. Злез я з мікрабуса ў Геніюшах, на прыпынку, што побач тамашняй школы. Заглянуў я на школьны пляц — школьны будынак выглядае вельмі прыстойна, а гэта ніякае не дзіва, бо тут яшчэ — прынамсі ў мінулым навучальным годзе — дзейсная асветная ўстанова, пачатковая школа. Будынак стаіць на горцы, у засені дрэў, і праліўныя стыхіі яму не пагражаюць; мабыць і іншыя стыхіі, з роду маладняцкага гіпертэмпераменту, туды яшчэ таксама не ўнадзіліся.

Ад беластоцка-сакольскай шашы ў бок чыгуначнай станцыі вядзе вузкаватая брукаваная дарога. Брук там роўненькі, не раз'езджаны агрэсіўным сучасным транспартам. Ды і само дарожнае палатно шчыльна абрастае з бакоў зараснікамі, ды і між камянёў бруку прабуе, яшчэ нясмела, паказацца зелень. Дарожны знак „уступіце дарогу" перад магістральнай шашой крыху хаваецца ў тых кустах, але, мабыць, малалікія карыстальнікі зарастаючай дарогі і без яго ведаюць мясцовую лоцыю. З дарогі відаць пашу-манеж, на якой сакавітай траўкай папаўняе сілы звыш дзесятка коней. Коні тыя не легкавушачнай арабскай пароды, але мускулістыя рабацягі традыцыйнай пароды сакольскай. Праўда, рабіць то ім цяпер нечага, бо работу іхніх продкаў перанялі трактары, але можа тыя коні прызначаны для работы італьянскіх мяснікоў...

Неўзабаве паказваецца характэрны для мясцовага краявіду эпохі нядаўніх грамадска-эканамічных перамен, якія тутэйшае насельніцтва асацыюе з асобай гданьскага лаўрэата нобелеўскай прэміі міру, будынак з адкрытымі аконнымі праёмамі, які з усіх бакоў шчыльна акружыла прырода. Крыху далей крыху іншы будынак, мабыць, нейкая былая майстэрня, дзе ў аконных праёмах таксама рэшткі пабітага шкла. Іншы будынак, у якім сцены, так як і дах, выкананы з шыферу, з боку брукаванкі акон не мае, таму ён паказваецца быць „цэлым". Крыху пазней пабачу яшчэ іншы будынак, мураваны трохпавярховы офісны комплекс, дзе вокны таксама наўсцяж адкрыты на шырокі свет.

Тут жа паказваюцца і чыгуначныя пуці, якія ад брукаванкі аддзяляе штукаваны шлагбаўм, а за ім былы пераезд на рампы, выкінутыя з якога бетонныя пліты ляжаць побач рэек. Перагрузачныя рампы ў Геніюшах пачынаюцца насупраць пасажырскага перона. Рампаў тых дзве, іду па адной з іх у канец, каб вярнуцца назад па другой. Углядаюся ўніз, дзе рэйкі зарастаюць травою і іх амаль ужо не відаць. Дарэчы, і на рампы штурмуе прырода, у некаторых месцах змагаецца яна млява, затое ў іншых месцах наступае на чалавечае ўмяшальніцтва з такой імпэтнай атакай, быццам Майк Тайсан атакаваў праціўніка пад камандаваннем маршала Жукава. І на бардзюрах, і пасярэдзіне рампы вырастаюць не толькі разнамасныя зёлкі, але ёсць там ужо і парасткі лесу, парку, саду — найбольш бяроз, шмат ясеняў і клёнаў ды рэлятыўна многа яблынь. Між бардзюрамі рампы вымашчаны гранітнай брусчаткай, але ёсць там ужо таксама і брусчатка з фігурных бетонных адлівак — модны цяпер „польбрук". Фрагмент такой моднай зараз маставой ужо сарваны; мабыць, нехта прыхапіў сабе, каб вымасціць тратуарчык каля вілы або нават абмасціў нейкі намагільнік. Магчыма, што гэты „польбрук" мо і не захаваўся б на рампе ў Геніюшах, аднак складана яго адтуль прысабечыць, бо немагчымы туды ўезд усялякім транспартам, а выносіць жа яго па адным-двух брусках надта нявыгадна.

У канцы рампы рэек зусім не відаць, таму прабую намацаць іх нагамі. З вонкавага ад канторскіх будынкаў боку рампаў, дзе павінны былі ляжаць „царскія" пуці, рэек ужо няма. Між рампамі рэйкі — усе — яшчэ ёсць. Вяртаюся іншай рампай, што з боку згаданых канторскіх будынкаў. Тут прырода больш учэпіста занялася вяртаннем сваіх парадкаў; маставая тут праглядваецца толькі дзе-нідзе. Затое якая разнароднасць флоры — мох, зелле, кветкі розныя. А была такая маставая! Па якой пракаціліся тысячы тон усялякіх грузаў. Была ж тая маставая свайго роду аўтастрадай, па якой каціліся ад вагона ў вагон грузавыя вазкі, па якой, магчыма, гнуўся пад цяжкімі мяшкамі мясцовы працоўны народ. Цяпер тавары едуць па іншых аўтастрадах, якія абмінаюць адпраўленыя на аджыванне платформы.

Бліжэйшую да станцыйных будынкаў рампу ад згаданага раскіданага пераезда загароджвае яшчэ дадатковы шлагбаўм, дакладна заржавелы. Кіруюся ў бок неадлеглага пераезда, праз які праходзіць дарога ў Кундзічы — адзіным транспартам, які курсіруе па пуцях ад гэтага пераезда да пасажырскага перона, з'яўляецца транспарт пешаходны...

Выходжу на згаданую дарогу з Кундзіч у бок магістральнай шашы. Карціць мяне прайсціся па чыгунцы ў бок Саколкі, пабачыць, як яна выглядае на тым адрэзку. Але ж тую чыгунку зарасла трава, праз якую цяжка было б прабівацца. Праўда, ёсць езджаны чыгуначны пуць, па якім адбываецца рух паяздоў, але ж па ім хадзіць і небяспечна, і нявыгадна; кіруюся жвіроўкай у бок шашы. Але зараз напатыкаю дарогу ў поле, амаль зусім вымытую ліўневым патокам — у той дарозе вымыты пасярэдзіне роў паўметровай глыбіні і больш за метровай шырыні! Падымаюся па гэтай дарозе ў поле, на ўчастак сенажаці. Недалёка ляжыць тэрыкон з саламяных валкоў, які ўжо настолькі перагніў, што з яго, як і са згаданых раней рампаў, вырываюцца ўгару буйныя зялёныя парасткі пустазелля. Калісь салома была патрэбная для подсцілу жывёлы ў хлявах, цяпер жа нашы земляробы яшчэ не асвоілі метадаў яе іншага выкарыстання, але ж яна, не прайшоўшы хляўнога перагнаення, гніе ў тэрыконах пад адкрытым небам і таксама не можа ўцячы ад закладзенай ёй прыродай ролі ўгнаення для іншых звенняў прыроднага цыкла. Побач буйны высып зафальгаванага сена, якое, здаецца, даўгавата чакае сваёй застольнай ролі.

Цягне мяне ў бок пакінутай чыгункі; падыходжу да антрапагеннай чыгуначнай лагчыны і жахаюся — проста перада мною абрыў крутога схілу, нямнога бракавала, каб абваліўся ту-ды і я. Зыходжу ўцалелым месцам уніз, да чыгуначных пуцей. Абваленая зямля затрымалася ў паўметровай адлегласці ад рэек. У сродках масавай інфармацыі шмат цяпер звестак з поўдня краіны, дзе вадзяная стыхія заатакавала чалавечыя збудаванні; пра яе дзеянні ў нашым старонні няма месца згадваць. А вось гэты абвал, на які найшоў я, гэта ж таксама вынік празмерных праліўных дажджоў. Яны вось так насыцілі вадою той круты схіл раскапанага для чыгуначнай лініі ўзгорка, што зямля ў тым месцы пераўтварылася ў жыжку, у вадкае балота, якое і вырвалася з-пад звязваючага яго дзярна і паваліліся амаль на чыгуначныя пуці. Гэта была звычайная балотная лавіна — сель. Сель — гразе-каменны паток — можа быць вельмі небяспечнай стыхіяй, напрыклад у ноч з 8 на 9 ліпеня 1921 года такая лавіна, у тры мільёны кубаметраў, зышла на невялікі ў той час горад Алматы, больш вядомы як Алма-Ата — галоўны культурны і эканамічны цэнтр сучаснага Казахстана, разбурыўшы па дарозе 65 жылых дамоў і 18 млыноў, шмат дамоў пашкодзіўшы... У нашых умовах сель не такі страшны, бо няма ў нас крутых гор, якія магла б размыць вада, але, здараецца вось так.

Пуці насупраць абвалу — акрамя пасажырскага — зусім зараслі ўсялякімі траўкамі. Растуць там ужо і чырвоныя суніцы, і чырвоны мак, і іншыя каляровыя ўпрыгожанні. Інакш „упрыгожвае" чыгунку тара, выкінутая пасажырамі з вагонных акон. Старэйшыя ўпакоўкі пакрыты ржою, навейшыя спаборнічаюць колернасцю з растучай на пуцях прыродай. Задзівілі мяне тры стрэлачныя раз'езды, дзе расліннасці не было; мабыць былі тыя раз'езды паліты нейкай атрутнай хіміяй...

Паралельна з чыгункай працякае рэчка Сакалда; яна вылілася з берагоў пасля працяглых дажджоў. І тут яна нанесла шкоды, затапіўшы скошанае на прылягаючым лузе сена. А разгалінаванні чыгуначных ліній, якія агібаюць сухапутны порт у Геніюшах, сышліся ў два пуці: у падбітую шчэбенем „еўрапейскую" лінію і ў прызабытую царскую, ад якой відаць толькі адну рэйку, бо другая зарасла зеллем. Аднак нягледзячы на гэта па шырокіх пуцях рух адбываецца, але не ў Геніюшы, толькі ў Саколку. Час ад часу разгружаюць там транспарты з Беларусі; нядаўна бачыў я там разгрузку вагонаў з драўнінай. Але калі ў Геніюшах вырастуць на рампах свае ясені і клёны, мо і тыя транспарты стануць непатрэбнымі...

Дзве рэйкі еўрапейскія і адна царская

Сюрпрызы натуры

Сёлета фруктаў будзе многа. Прыкмячаю гэта на прыкладзе свайго агародчыка. Асабліва шмат будзе груш і сліў, не гаворачы пра яблыкі. Ад гэтых у суседавых яблынь галінкі ўгінаюцца. Ды і вішань шмат будзе. Навінкай з'яўляецца тое, што ў садочку груша „кляпса" зацвіла паўторна. Праўда, квеценем пакрыліся адно маладыя галінкі, але, усё ж такі, факт з'яўляецца фактам. Я лічу, што паўплывалі на гэта апошнія ліўні ды трыццаціградусная тэмпература.

Сяляне мяркуюць, што сёлетні год можа аказацца цяжкім. На ніжэй распаложаных палетках пасевы і бульба знаходзяцца пад вадой. Сенакосы ў гэтым годзе зацягнуліся, ды са жнівам невядома як будзе. Народная мудрасць кажа, што на Пятра баба хлеба напякла. У маёй вёсцы 15 ліпеня (гадавіна закладкі храма) вяскоўцы зранку падаюцца на багаслужбу ў царкву, а пасля ідуць зажынаць жыта. Зараз такое не атрымаецца. А ўсё гэта таму, што натура ўчыняе нам фокусы: як не холад ды ліўні, то працяжная засуха. Але нам не паўплываць на капрызы натуры.

Новыя мундзіры

Больш за паўтысячы беластоцкіх паліцэйскіх атрымала новыя мундзіры. 523 камплекты атрымалі функцыянеры дарожнага руху і папераджальных звенняў для штодзённай працы. Чарговыя партыі новай формы будуць паслядоўна паступаць у апошнія службы. Мундзіры заменяць дагэтуль папулярныя сінія блузы, якія зашпільваліся на гузікі і цёмныя нагавіцы запрасаваныя на кант. Новыя цёмна-сінія мундзіры пашыты з лёгкай непрамакальнай тканіны, якая не камячыцца. Паліцэйскія атрымалі таксама лёгкі абутак. Новую летнюю і зімовую вопратку ад 2007 года тэставалі дзесяць беластоцкіх паліцэйскіх. Іх заўвагі былі прыняты пад увагу пры канчатковым падборы тканіны і крою новай формы.

(ус)

Нараўка

Ніўскі пераможца

Таварыства сяброў Нараўчанскай зямлі 30 чэрвеня г.г. падвяло вынікі конкурсу пад загалоўкам „Гісторыя і спадчына пасялення Нараўка (1639-2009 гг.)".

Першую ўзнагароду за літаратурны твор здабыў Мікалай Варанецкі з Альхоўкі, шматгадовы ніўскі карэспандэнт. Ягоны твор прачытала пасля ўручэння ўзнагарод усім удзельнікам конкурсу старшыня ТСНЗ Вольга Зданоўская-Місеюк.

За пластычныя працы ўзнагароды атрымалі вучні Комплексу школ у Нараўцы (рыхтаваліся яны пад кірункам настаўніцы Лідзіі Скепка), між іншым, Ева Саковіч, Раксана Раманчук, Юліта Ляткоўская, Бажэна Кайдэвіч, Кацярына Кічкайла, Віялета Дрозд, Радаслаў Васько, Ева Кічкайла, Магда Анішчук і Юлія Харашэўская.

Прыгожую беларускую песню „Гэта родны край" на заканчэнне мерапрыемства праспявала Паўліна Мікалаюк.

Ва ўрачыстаці завяршэння конкурсу пра нашу родную старонку прынялі ўдзел, м.інш., войт Нараўчанскай гміны Мікалай Павільч і радны Ян Целушэцкі.

(яц)

Дажджлівыя сенакосы

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Калі толькі крыху парыжэла сена ў гаспадароў, дык могуць яны гаварыць аб поспехах, якіх дабіліся ў час сёлетніх календарных сенакосаў. Ніхто з маіх вясковых суразмоўцаў не сказаў, што ўдалося яму або людзям, якіх ён ведае, прывезці дамоў дабраякаснае сена. Многія гаспадары Гайнаўшчыны пачалі касіць траву, калі яна толькі дарасла да адпаведнай велічыні. Апасаліся яны, што калі трава пастаіць даўжэй, дык пастарэе і падрыхтаваны з яе корм не будзе ўжо смакаваць жывёле. Ад кароў кормленых старым сенам нельга надаіць столькі малака, як ад кароў кормленых дабраякасным кормам. Першымі да сенакосаў выйшлі земляробы, якіх трава-сеянка расце на даўнім ворыве, бо яна найхутчэй вырастае, а апошнімі — людзі, у якіх трава расце на падмоклых прыродных лугах, якіх пры іх памяці ніхто не выворваў. Адны і другія з сушэннем сена трапілі на дажджы, калі сонца свяціла толькі ў час адна-, двухдзённых і рэдка даўжэйшых перапынкаў. Дадаткова, вялікія цяжкасці паявіліся і ў нас, калі па ўсёй Польшчы прайшлі буры з праліўнымі дажджамі і падтапілі дамы.

Вецер вырываў дрэвы і ламаў крыжы, а вада залівала палі і падвалы

У Гайнаўцы пасля дажджоў узровень вады ў рэчцы Лясной павысіўся ажно пад берагі, але рэчка не разлілася. Аднак зямля настолькі насыцілася вадой, што пасля аднаго з праліўных дажджоў вада паявілася ў вялікіх лужах у ніжэйшых кварталах горада і стала заліваць падвалы дамоў. На падтопліванне падвалаў і кацельняў сталі наракаць жыхары вуліц, што адыходзяць ад вуліцы Ліпавай, не даязджаючы да павятовай бальніцы. Трэба было выпампоўваць ваду і асушваць падмоклыя месцы. У гэты самы дзень вада заліла таксама палі каля Новага Корніна.

— Побач нашага дома вада стаіць у „росплугах" і на лузе, а сена ў некаторых месцах плавала, — інфармавала Анна Гацута, якой дом распаложаны пры канцы хутароў, раскінутых на тэрыторыі новакарнянскіх зямель у напрамку Новага Беразова.

У Беразове таксама ў гэтым самым часе выпаў вялікі дождж, але не пакінуў такіх адмоўных паслядоўнасцей як у Новым Корніне. У гэты дзень практычна не было дажджу ў паўночна-заходняй частцы Кляшчэлеўскай гміны і на па-суседску распаложаных акраінах Арлянскай і Дубіцкай гмін. Затое на наступны дзень на згаданых тэрыторыях прайшоў праліўны дождж з бурай, якія ў некаторых месцах нарабілі вялікай шкоды.

— У нас было відаць як цэнтр буры пайшоў на Малінніку і далей на Шарні. Жыхары Шарнёў перажылі вялікую небяспеку, але смерч на шчасце абмінуў іх сяло. Затое побач іх хутароў стыхія павырывала дрэвы з каранямі і захапіла вясковыя могілкі. Шарнёўскія жыхары шкадуюцца, што смерч паламаў і паразбіваў крыжы на могілках, — сказала Людміла Мрук з Тапароў (Кляшчэлеўская гміна), якой сваякі жывуць менавіта ў Шарнях. — У нас тады таксама выпала многа вады і моцна насыцілася ёю зямля. Аднак прыкончыла на наступны дзень, калі вялікія лужы паявіліся на нашым панадворку і на дарозе побач нашага дома. Вада стаяла ў агародзе і на лугах, дзе сушылася сена. Людзі вывозілі мокрае сена на сухія месцы.

Вада прыкрыла таксама лугі непадалёк ад Старога Корніна.

— Паміж Старым Корнінам і Карыцкамі наткнуўся я на луг, дзе мокрае сена было відаць толькі на акраінах пашавага ўчастка, які амаль увесь быў заліты вадой. У адным месцы на лузе бусел па калені хадзіў па вадзе, — заявіў настаўнік бельскай „тройкі" Андрэй Мароз.

Прагноз на бліжэйшы тыдзень прадбачваў далейшыя праліўныя дажджы і буры, а пасля на ўсходзе нашай краіны ізноў мелі паяўляцца кароткачасовыя ападкі. Буры вельмі небяспечныя як для жыхароў вёсак, так і для гараджан, але і спакойныя дажджы не дадуць высушыць сена, покі не паявіцца даўжэйшае сонечнае надвор'е.

Парыжэла і падгніло сена

Нават і старэйшыя гаспадары не памятаюць такіх дажджлівых сенакосаў. Земляробы, якія традыцыйна сушаць траву, практычна прывозілі дамоў толькі парыжэлае ад дажджоў і часта макраватае сена.

— Адзін гаспадар у Новым Беразове скасіў у пачатку сенакосаў ажно 4 гектары травы і ўся яму памарнавалася з-за дажджоў. Практычна ўсе гаспадары з Новага Беразова гавораць, што не ўдалося ім у гэтым годзе насушыць сена. Сабранае сена — сырое, грэецца і трэба яго перасушваць, — гаварыла Марыя Мароз з Новага Беразова.

— Здараецца, што людзі з нашай вёскі заходзяць у клуні і чуюць, што пахне там селядцамі. Гэта абазначае, што трэба перасушваць сена, бо яно пачынае псавацца і можа загарэцца, — сказаў мужчына з Беразова.

Некаторыя гаспадары пачалі вывозіць сена з гумнаў на палі або маюць намер гэта зрабіць, апасаючыся, што яно можа само загарэцца.

— Мы рашыліся сабраць з поля сыраватае сена, паколькі баяліся, што ў час дажджоў можа яно цалкам сапсавацца. Паклалі яго за клуняй у стог і мелі намер пеарасушваць у час лепшага надвор'я. Прыкрывалі яго ад дажджоў палаткай, але адзін раз не паспелі зрабіць гэтага, калі займаліся агароднінай. Покі мы прыйшлі дамоў, праліўны дождж прамачыў стог, — тлумачыла гаспадыня з Тапароў. — Калі я ўбіваю руку ў стог глыбей, настолькі там горача, што цяжка даўжэй трымаць руку ў сене. Ёсць небяспека, што сена ў стозе можа загарэцца і таму трэба хутчэй яго перасушваць.

Як падрыхтаваць корм для жывёлы?

Іншыя гаспадары з Тапароў прывезлі ў свае гумны таксама сыраватае і ў многіх выпадках парыжэлае сена. Зараз задумваюцца, што з ім зрабіць.

— Наш сваяк кансультаваўся з намі, што зрабіць з сенам, якое не паспеў ён высушыць. Сабраў яго ажно з двух гектараў і, апасаючыся дажджоў, паскладваў у клуні. Зараз сена настолькі разграваецца, што не астаецца іншага выхаду, як вывезці яго на поле і пакінуць там. Іншыя гаспадары таксама будуць вывозіць прывезенае раней сена на поле, — інфармаваў суразмоўца з Тапароў. — У нашым сяле і наваколлі ёсць ужо гаспадары, якія не сушаць сена традыцыйным спосабам, але падсушаную траву скручваюць на адпаведных машынах у вялікія рулоны, а пасля абцягваюць іх фольгай.

Адна з тапароўскіх сем'яў рашылася наняць сенаўборачную машыну. Палічыўшы разам кошт паслугі і фольгі, атрымалася недзе па 35 злотых за кожны вялікі рулон.

Мода на перахоўванне корму ў вялікіх круглых рулонах, абцягнутых фольгай, паявілася адносна нядаўна і таму ў мінулых гадах такой тэхнікай у асноўным карысталіся буйныя фермеры. Ведалі яны, што корм падрыхтаваны такім спосабам намнога больш якасны. У гэтым годзе зацікаўленне новым спосабам сушэння травы пабольшала.

— Гаспадар з нашага сяла, што рашыўся на сваёй машыне збіваць недасушанае сена ў невялікія цюкі, зараз разрывае іх і прасушвае сена побач клуні, — сказала Марыя Мароз з Новага Беразова.

З-за дрэннага надвор'я ў Новым Беразове і наваколлі рашыліся на ўборку сена з фармаваннем у рулоны больш гаспадароў, чым у мінулым годзе.

— Я не ведаю, як у гэтым годзе насушыць сена. У нашым сяле яшчэ ўсе старэйшыя гаспадары да гэтага года сушылі сена толькі традыцыйна. Палохала іх цана за паслугі сенаўборачнымі машынамі. Аднак ёсць земляробы, што прапануюць комплексныя паслугі ў гэтай галіне сваімі машынамі. Аднак за кожны рулон трэба ў такім выпадку заплаціць па 40 злотых, — сказаў мой знаёмы, які выводзіцца з Курашава Чыжоўскай гміны.

Калі некаторыя жывёлаводы рашыліся чакаць з касьбой травы да лепшага надвор'я (пасля календарных сенакосаў), яна настолькі пастарэла, што цяжкавата будзе ёй карміць кароў. Калі аднак гаспадары, якія прывезлі дамоў недасушанае сена, пачынаюць яго вывозіць на палі, можа і лепш было прачакаць дажджы. Можа самы лепшы выбар зрабілі тыя, якія пераламаліся і сабралі сена ў рулоны. Хаця выдаткавалі многа грошай, будуць мець крыху якаснага корму зімой.

Лівень і ўраган над Орляй

Тэкст і фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Размытая дарога з мастком у калёнію Антанова

30 чэрвеня, у аўторак, нішто не прадвяшчала рэзкай змены надвор'я ў Орлі. Так як у ранейшыя дні, сонца прыгравала, парыла, а пасля поўдня прайшоў невялікі дождж з акампанементам далёкіх грымотаў. Людзі не прадчувалі небяспекі. У майго суседа работнікі прыняліся мяняць дах і раскрылі адзін бок дома. Пасля поўдня стала крыху хмарыцца, аднак мой другі сусед узяўся грунтоўна паліваць шлангам агарод. Ніхто не спадзяваўся большых ападкаў, асабліва ж такіх, якія вучаць нас пакорлівасці.

Недзе каля 18-й гадзіны неба з розных бакоў сталі акружаць нізкія цёмныя хмары, стала бліскаць, паступова ўсё пашарэла, учасціліся маланкі. Пайшоў слабы дождж і раптам сарваўся вецер, а дождж перайшоў у лівень. У дамах прапаў электраток, а цемру рассвятлялі толькі маланкі. Стала грукатаць па вокнах, быццам нехта сыпаў у іх каменьчыкі — у дождж умяшаўся град велічынёй у пяцідзесяціграшоўку. Вуліцы па ўсёй шырыні нагадвалі рэкі, на панадворках зямля не паспявала прымаць вады і неўзабаве Орля выглядала быццам Венецыя — усюды было поўна вады. Свету не было відаць праз вокны, дождж ліў — літаральна — як з вядра; доўжылася гэта некалькі гадзін! Такога навальнічнага дажджу не помняць арлянскія старажылы, хаця падобны, але не так і працяглы, упаў у Орлі 19 жніўня 2000 года (было пра гэта ў тадышнім 36-м нумары „Нівы").

Для бяспекі жыхароў гміна ўключыла на вуліцах святло на цэлую ноч (звычайным парадкам гарыць яго да 23-й гадзіны, і людзям здавалася, што нехта памёр, бо тады, або ў нейкае вялікае свята, вуліцы асветлены ўсю ноч). У некаторых дамах электраток адсутнічаў да раніцы і перасталі трымаць холад халадзільнікі і маразілкі.

Велічыню страт, учыненых ліўнем і ўраганам, жыхары Орлі пабачылі ў наступны дзень. Былі размыты шматлікія дарогі, гмінныя і павятовыя, парваны каналы, масткі, сарваны некалькі дахаў, паламаны дрэвы, перавернуты і паламаны крыжы на навакольных могілках.

Рэчка Арлянка напоўнілася жоўтай і бруднай вадой як ніколі дагэтуль. У Орлі не магла яна змесціцца пад мостам і падтапіла падвал млына, палі ў пойме ракі апынуліся пад глыбокім люстрам вады, а цячэнне зносіла з лугоў скошаную траву, напрыклад, каля Міклашоў запыніў яе толькі чыгуначны насып.

Велізарны град панішчыў (хаця не ўсюды) пасевы і агароды, а паламанае націнне бульбы нагадвала луг. Буралом учыніў яшчэ большыя знішчэнні. Град панішчыў пластмасавыя дахі, аднак — цікава! — фольгавыя і шкляныя цяпліцы побач іх — уцалелі! Шчасліва абышлося без пажараў і людскіх ахвяр.

Орля распаложана ў глыбокай далі не і калі б такі лівень доўжыўся некалькі дзён, магла б тут быць „другая Семяноўка". Рамонт панішчанай у гміне дарожнай інфраструктуры ў некаторых месцах можа зацягнуцца і некалькі месяцаў.

Міраслаў Бало, гмінны камендант Добраахвотнай пажарнай каманды ў Орлі, а заадно і сябра ўправы Рады Бельскага павета, сказаў:

— 30 чэрвеня, каля 19-й гадзіны наша Павятовая камендатура паведаміла пра першыя затапленні падвалаў. Бура была такая, што страх было выходзіць з хаты. Мы, добраахвотнікі, за пяць мінут былі ўжо гатовы ехаць на заяўкі людзей; не трэба было нават уключаць сірэны. З'явілася моладзь: Марыюш Кубаеўскі, Марэк Роля, Лукаш Жукоўскі, Патрык Кубаеўскі, мой сын Пшэмэк, браты Міраслаў і Адам Цэтра ды дзве маладыя жанчыны — Эля Назарэвіч і Сільвія Кацэйка — якія, апранутыя ў пажарную форму, на месцы наводзілі парадак — прыбіралі з дарогі сарваную віхурай з даху дэпо бляху. Акурат у гэтае месца зваліўся ўраган, які сарваў з дэпо дах, а далей — па схілістай вуліцы Чырвонай Арміі — панадворкі і дамы залівала вада з палёў. Наша моладзь выдатна справілася са стыхіяй!

Працавалі тры помпы, якія выпампоўвалі ваду з падвалаў і панадворкаў

Міраслаў Бало на фоне пашкоджаных гаражоў

у сцёкавыя канавы. Працавалі да поўначы, бо далей не было сэнсу, калі вада ўвесь час наплывала. Рабілі найважнейшае — выпампоўвалі адтуль, куды ўжо вада не ўлівалася і забяспечвалі дамы перад затапленнем, капалі равы, клалі мяшкі з пяском, каб вада не ўлівалася.

Познім вечарам атрымаў я паведамленне з Бельска, што ў Кашалях, на канцы вёскі, залітая хата, дзе жыве стары і глухі мужчына, які, мабыць, нават не ведае, што ягоная хата ў вадзе. І ледзь мы яго там дабудзілі; не ўдалося нам высадзіць дзвярэй, дык увайшлі праз акно. А ён спаў і пра патоп не ведаў! Вада ўлівалася ўжо ў ягоную хату, а навонкі ўзровень вады сягаў метра! Гаспадар не хацеў пераходзіць у вышэйшае месца, да суседзяў, дык астаўся і сам наглядаў за вадой, а мы яшчэ два разы прыязджалі праверыць, ці ўсё ў яго ў парадку. Разам з войтам Пятром Сэльвесюком з'ездзілі яшчэ ў Рудуты, дзе са стыхіяй змагаліся ўжо пажарнікі з Маліннік разам з мясцовымі. Там вада таксама лілася з палёў і залівала дамы.

У час акцыі ліў дождж і мы прамоклі да апошняй ніткі, але ніхто не хадзіў дахаты пераапранацца. Ніхто не зважаў, што грыміць, бліскае — такі ў нас быў азарт, быццам набрынялі адрэналінам. Асабліва хачу падкрэсліць запал маладых добраахвотнікаў.

Войт Пётр Сэльвесюк з'явіўся адразу, хаця толькі што вярнуўся са службовага выезду ў Лідзбарк-Вармінскі, дзе знаёміўся з заводам „Ікеі". Войт апрануў пажарную форму, гумавыя боты і зладжваў усе дзеянні. Я ўжо пасля поўначы адвёз яго дахаты ў Бельск, у той пажарнай прамоклай форме.

Мы, пажарнікі, разыходзіліся па дамах далёка за поўнач, але ненадоўга. Ужо перад пятай гадзінай раніцы быў пад'ём і чарговыя дванаццаць гадзін на нагах трэба было выпампоўваць ваду.

Кошт рамонту пажарных гаражоў пагасіла пакуль што Управа гміны, пасля таксатар дасць расцэнку і выступім за нейкую кампенсацыю ў Ваяводскую ўправу добраахвотных пажарных каманд, — падвёў размову ўсхваляваны яшчэ Міраслаў Бало.

Пра шкоды і планы іх ліквідацыі спытаў я на наступны дзень войта Пятра Сэльвесюка.

— Ёсць гмінныя шкоды, але галоўным клопатам з'яўляюцца шкоды ў многіх нашых жыхароў, бо ж вада заліла іхнія дамы, агароды, панадворкі, палі і пасевы; і страты гэтыя агромныя. Людзі ўжо выказваюць і пішуць заяўкі ў гміну, паведамляюць па тэлефоне. Я адразу паслаў ваяводу ліст дзеля назначэння камісіі для ацэнкі ўрону насельніцтва і пашкоджанняў гміннай інфраструктуры. Для прыкладу, на гміннай дарозе ў калёнію Антанова, за арлянскімі могілкамі, вырваная варонка глыбінёй у два метры і працягласцю каля пятнаццаці метраў. Маем ужо ўступныя прапановы рамонту таго канала (з суседняга ставу ў роў у Арлянку — М. М.) і мастка, які будзе каштаваць каля сарака-пяцідзесяці тысяч злотаў. Падмытая павятовая дарога ў Міклашах і разарваны канал — не было пераезду. Падобнае пашкоджанне дарогі ў Спічкі, а ў Рудутах падмыла асфальт каля пажарнага дэпо. Усё гэта было хутка паладжана гмінай супольна з паветам.

Акрамя гэтага было многа паламаных дрэў, якія трэба было прыбраць, былі размыты многія палявыя дарогі. Рамонт адной такой дарогі не з'яўляецца вялікім клопатам, але такіх пашкоджаных дарог у наваколлі Орлі многа і іх рамонт зойме многа часу і будзе каштаваць шмат грошай. На скорую руку мяркую, што выпраўленне ўсіх гэтых страт будзе каштаваць каля ста тысяч злотаў.

— Працяглыя дажджы перашкодзілі ў сенакосах, скошаная трава гніе, а вада ад апошняга ліўня паразносіла скошанае сена далёка па лугах, — дадаю. — Гэта чарговы ўрон сялян...

— Мяркую, што цяпер будзе шмат заявак, у тым і з іншых частак гміны, дзе многа сенажацей апынулася пад вадой, як за Кашалямі, Кошкамі, Пашкоўшчынай. Тут патрэбная дзяржаўная дапамога, бо з гэтым ні самі жыхары, ні гміна, якая ў першую чаргу мусіць аднавіць дарожную інфраструктуру, не справяцца, — падводзіць размову арлянскі войт Пётр Сэльвесюк.

Беларускі настрой

28 чэрвеня ў Нью-Йорку адбылася прэзентацыя кніжкі („падарожнага выдання") Зянона Пазьняка „Нацыянальныя каштоўнасьці". Кніга ўяўляе сабой падборку артыкулаў, якія прызначаны ў асноўным дзеля асветніцтва моладзі. Бальшыня гэтых артыкулаў была эксклюзіўна напісана ў 2000 годзе і надрукавана ў кнізе „Новае стагоддзе" плюс некалькі апошніх прац аўтара. Кніжка кішэннага фармату разлічана на зручнае карыстанне і паўсядзённасць.

Прысутныя і выступоўцы вельмі станоўча ацанілі выданне і патрэбу ў такой кніжцы, асабліва ўлічваючы антыбеларускую палітыку рэжыму і этнацыд на Бацькаўшчыне.

Зянон Пазьняк выступіў перад прысутнымі з развагамі пра каштоўнасць нацыянальнай культуры ў сучасным свеце.

Сюрпрызам для аўтара былі цёплыя віншаванні сяброў з нагоды ягонага 65-годдзя, чытанне ягоных вершаў і спяванне беларускіх песень у выкананні малой дзяўчынкі Паўлінкі Падлескай (унучкі вядомага, светлай памяці, ветэрана БНФ Генадзя Банкевіча). Гучала таксама (у запісе) песня-раманс Ігара Лучанка „Авэ-Марыя", паводле верша Зянона Пазьняка „Гучаньне анельскага голасу".

Прэзентацыя адбылася ў цёплай атмасферы. Увогуле, беларусы вельмі любяць, каб усё было проста, шчыра і прыязна. Пампезнасць і афіцыёз ім не ляжаць на душы. Дзеля гэтага трэба толькі, каб разам збіраліся свае і каб былі самі сабой. Тады — жыве Беларусь!

www.belmov.org

З Чаромхаўскай гміны

Ці ў Чаромсе бяспечна?...

На чэрвеньскім пасяджэнні Рады гміны абмяркоўваўся стан бяспечнасці жыхароў Чаромхаўскай гміны за мінулы год. Па статыстычных даных функцыянеры паліцыі прынялі ў гэтым перыядзе 128 наведвальнікаў, прычым выканалі 200 інтэрвенцый, у выніку чаго выявілі 73 асобы ў стане нецвярозасці або пад уплывам алкаголю; паслалі 12 заяў у Камісію па вырашанні алкагольных праблем, прытым дзве сям'і былі ахоплены сіняй картай (насілле ў сям'і); 32 асобы трапілі ў следчы ізалятар, у тым ліку 14 па вышуку для адбыцця пакарання, 16 для выцверазення і 1 для высвятлення справы. Паліцэйскія ажыццявілі 55 расследаванняў у справе парушэння правапарадку, а 74 чалавекі пакаралі штрафам. Затрымалі 16 рэгістрацыйных дакументаў і 3 вадзіцельскія правы, падрыхтавалі 77 папярэдніх расследаванняў і 3 для судовага працэсу, у тым ліку за кіраванне транспартнымі сродкамі — 11, роварам — 29, за здзек над сям'ёю — 4, за бойкі — 2 і нелегальны выраб алкаголю — 1.

Чаромхаўскія паліцэйскія ўдзельнічалі ў прафілактычных праграмах „Бяспечны ўік-энд", „Бяспечнае вяртанне", „Бяспечная дарога ў школу і дахаты", „Бяспечныя канікулы", „Цвярозы розум" ды іншыя. Па ацэнцы паліцэйскіх і пагранічнікаў лакальная грамадскасць можа адчуваць сябе бяспечнай.

(ус)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

зорка
для дзяцей і моладзі

На вёсцы трэба рабіць!

Сяло Буды — хатка ў скансэне

Пры калодзежы

— Калісь не рабілі так як сёння, па восем гадзін, па шаснаццаць! — усхваляваная сваёю роляй тлумачыць дзецям спадарыня Марыя Нічыпарук, гаспадыня Сяла Буды. — Падумайце, якое значэнне мела нядзеля, тады людзі адпачывалі, го-го...

Удзельнікі другога, арганізаванага сёлета Аб'яднаннем АБ-БА, летніка сядзелі і спакойна слухалі расказаў і парад спадарыні Марыі.

— У нас адзіны, апошні ў Польшчы драўляны комін! Вы такія спакойныя, паслухмяныя, што завяду вас на гарышча і самі пабачыце.

— Драўляны? — дзіваваліся дзеці. — Як гэта? А не загарыцца?

Як гэта з дзяцьмі бывае, што і раз чулася: „А ўжо будзем абедаць?!" — „А можна бегчы на панадворак?!" Але апякункі зусім гэтым не хвалююцца.

— Гэта ж дзеці, трэба прывыкнуць, — смяюцца.

— Каб вы пабачылі некаторыя групы, якія сюды прыязджаюць! — падкрэслівае спадарыня Марыя. — Не дай Бог такіх!

— Вашы дзеці такія спакойныя, — паўтараюць амаль дакладна тое ж матацыклісты з Вроцлава.

А мы можам толькі ганарыцца, бо хаця дзеці прыехалі на вакацыйны адпачынак, то ў Тэрэміскіх намалявалі цудоўныя карціны. Пасля малявання, на грамадскіх пачатках, жартам кажуць апякункі, памылі ходнікі перад універсітэтам.

— Нягледзячы, што гэта малодшая група, дзеці самі рыхтуюць сняданкі і вячэры, — хваліцца сваімі вучнямі настаўніца Аліна Ваўранюк. — Дапамагае ім Наталька, якая дэбютуе ў ролі апекуна. Яна вельмі лёгка дагаворваецца з дзяцьмі і ахвотна дапамагае ва ўсялякіх працах.

Гульня ў звяроў

Папяровыя вырабы

— Хто яшчэ не паскручваў тонкай паперы?

— Я! Я! — з-за стала падымаюцца найменшыя хлопцы, якія адначасова прабуюць паскладаць у цэласць свае ружы.

Каб вы бачылі, якія цудоўныя кветкі зрабілі нашы хлопчыкі! Хвалюся якраз імі, бо дзяўчынкі, вядома, часцей займаюцца такімі „дзявочымі" працамі, а тут усе як адзін. Папяровыя сурвэткі ва ўсялякія ўзоры ці шматколерныя ружы гэта не ўсё. Самае важнае, што абед дзеці падрыхтавалі сабе самі! Прыйшоў спадар кухар і пачаў з цеста вырэзваць колы. Нашы малыя кухонныя памочнікі мусілі вылепіць з гэтага піражкі.

— Я з мясам! — крычалі адны.

— Я не люблю рускіх! — абураюцца другія, зразумела, рускіх піражкоў.

Праз пяць хвілін па вялікай зале лунаў цудоўны пах свежага абеду. Пані Марыя прынесла саганкі з агуркамі і пачалася бяседа.

— А мы! А мы! — дамагаюцца згаладнелыя летнічане.

— Усім хопіць! — супакойвае спадарыня Аліна. — Папярэдняй групе ажно жывоцікі разбалелі ад празмернай колькасці піражкоў.

— Я ўжо сёмы! — хваліцца адзін з працавітых хлапцоў.

— З'еў? —дзівуецца нехта.

— Не, сем вылепіў! — смяецца малы герой.

Весела было. Галоўнае, што дзеці добра гулялі і напэўна будуць заахвочваць іншых пакарыстацца паскоранымі курсамі па гаспадарскай працы ў спадарства Нічыпарукоў! А праз год... чарговыя летнікі.

Тэкст і фота Ілоны КАРПЮК

Вылепліванне піражкоў

У „квяцярні"

ГІСТОРЫЯ ПРА ТОЕ, ЯК ПРАВІЛЬНА ТРЭБА ВЫБІРАЦЬ АРАНЖЫКІ

У той час Андрэйка дакладна ведаў, дзеля чаго ён выправіўся на маленькі базарчык, што быў за касцёлам. Упэўнена і натхнёна шыбаваў ён да тых радоў, дзе прадавалі банаиы, ківі, яблыкі ды аранжыкі. Менавіта гэтыя яркія, маленькія, пахнотныя камячкі цікавілі яго. Таму, спыніўшыся каля іх, доўга разглядваў невялікія горачкі, злёгку кранаў некаторыя пальцамі, уцягваў наздрынамі саладкаваты, цытрусавы водар.

Здавалася, усе яны былі аднолькавыя: кругленькія, свежыя, прыгожыя.

Ды толькі-толькі адзіны Андрэйка ведаў, якія яму дакладна патрэбныя.

А назаўтра была цудоўная раніца. І яшчэ болей — дзіўная, незабыўная сустрэча з Наталкай, дзяўчынай, да якой рызыкнуў прыйсці такім раннем упершыню ў жыцці. Андрэйка моўчкі дастаў папяровы, просты пакунак. Гэтак жа моўчкі працягнуў той, хто з лёгкім здзіўленнем, аднак з вялікай прыязнасцю адчыніў перад ім дзверы...

— М-м-м, якая ж гэта смаката! — не хавала яшчэ большага свайго, нечакана-радаснага здзіўлення Наталка. — Але! Адкуль ты мог ведаць, што іншым разам на сняданак я вельмі люблю паласавацца кавалачкам сонца?!.

Нічога не адказаў Андрэйка. Паколькі недзе глыбока ў душы адчуваў, што дзяўчына ведае на тое адказ.

Толькі моўчкі ўсміхнуўся, гледзячы, як выкочваецца з пакунка чарговы кавалачак сонейка.

Ваш Дзядзечка Сід

29 студзеня 2009 г., Кобрын

Фота Тамаша Ляшкевіча

Фота Тамаша Ляшкевіча

Міра ЛУКША

Ёрш з Ярашоўкі

— На чым трымаецца душа
несамавітага ярша?
— так пыталіся ў вершы,
бо ёрш з рыб не самы першы.
Толькі вочы і той грэбень
растапыраны ў патрэбе!
Ты дастань яго з вады,
напалохае заўжды:
цэлы быццам шарык злосны,
выгляд у яго дзівосны:
у зубкі плаўнікі і „шчокі",
кіне яршавата зрокам,
падагне хвост — уцякай!

У ваду лепш выкідай!
Не кранай шыпоў калючых,
бо павагі ёрш навучыць!
Ён спакойны. Не чапай!
Цёмна-шэры. У яго рай
берагова-навісны,
у чародцы ад вясны.
Кажуць, увесь дзень „бярэ",
калі хмурна на дварэ.
А хто ў ярша пытаў,
калі ён што-небудзь „браў"?
Рыба ж голасу не мае.
Хоць адважная такая.
У Ярашоўцы ёрш — гарой.
Ён тут прыклад і герой!

Музыка з кайфам

Адна такая „Грамада"

Пра музыку трэба гаварыць адкрыта. Вельмі люблю прагрэсіўны рок, вельмі люблю джаз. Шчыра кажучы, цяжка было б пералічыць усе жанры і выканаўцаў. Але пры нагодзе юбілею фестывалю „Басовішча" варта вярнуцца да яго вытокаў. Пасля шматлікіх гадоў аказваецца, што я расла на такіх гуртах як „Дубіны" ці „Грамада", слухала Данчыка і Сержука Сокалава-Воюша, кружэлкі якіх бацька прывёз нам з Канады. „Грамада" была і на аўдыёкасетах, гучала па радыё. А яна ж выступала на першых выпусках „Басовішча"! „Грамада" ўзнікла на аснове беларускага фальклору. Некаторым цяжка будзе паверыць, калі паслухае гурт (запіс з канцэрта „Басовішча-91"

http://www.youtube.com/watch?v=zSq3VGgZejQ),

што так выглядалі пачаткі беларускага рок-фестывалю.

„Грамада" ўзнікла ў 1988 годзе пры Беларускім акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску. Лідарам эстраднага гурту стаў малады кампазітар Генадзь Шэмет, чалавек таленавіты, „майстар на ўсе рукі". Іграў, спяваў, складаў песні... У памяці меламанаў да сёння засталася яго сімфонія „Хрыстос прызямліўся ў Гародні" з удзелам танцавальнага калектыву „Пантаміма", прэм'ера якога адбылася 25 сакавіка 1993 года — на Дзень Волі. У складзе „Грамады" канцэртаваў ён у Калінінградзе, Малдавіі і Польшчы. Беласточчыну так палюбіў, што застаўся ў нас і працуе да сёння. Слухачы Радыё Рацыя ведаюць шмат яго твораў, асабліва для дзяцей. Зараз музыка працуе таксама з гуртамі Цэнтра культуры ў Гарадку. Аднак легендарнай застанецца перш за ўсё „Грамада" — калектыў, які на Беласточчыне, так як і „Дубіны", стварыў моду на гэтага роду музыку. Можна палічыць іх піянерамі руху дыска-пола на Беласточчыне, таму іх вартасць не пераацаніць, бо дыска-пола папулярнае па сённяшні дзень, а кола яго слухачоў — свядомае і вернае.

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 29

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 23:

Груз, маса, пасад, песня, зямля, палатка, кола, смакоцце. Згода, факс, пуп, лом, запявала, сем, так, маслюк, радня, сад, зелле.

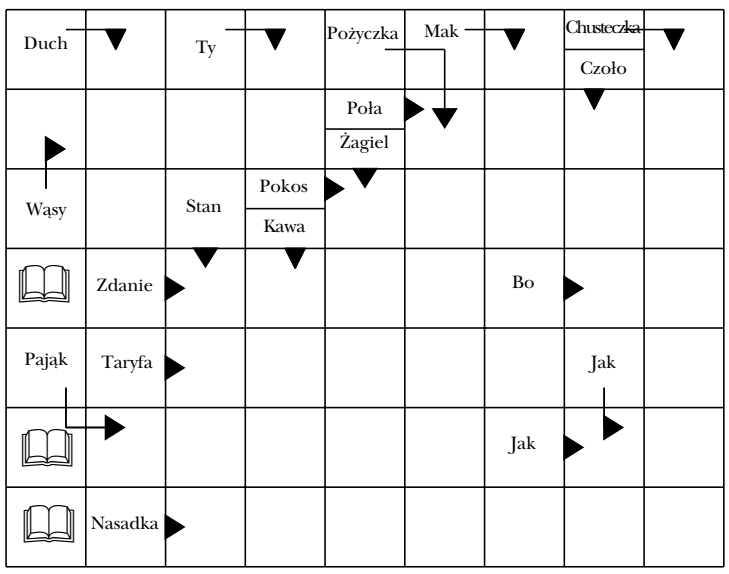

Падляшша ў „Вялікім гістарычным атласе Беларусі”

Алег ЛАТЫШОНАК

Надоечы выйшаў у свет першы том „Вялікага гістарычнага атласа Беларусі” (Мінск 2009), які ахоплівае перыяд да Люблінскай уніі 1569 г., а ў некаторых выпадках, да канца XVI ст. Шмат чаго можна пра гэты атлас напісаць, але месца ў „Ніве” не хопіць, таму засяроджуся на тым як паказана ў ім гісторыя нашага Падляшша, а і то з большага.

Як першая маю ўвагу прыцягнула карта гідронімаў, запазычаных славянамі ў сваіх папярэднікаў (с. 32-33), бо ўсялякага роду назвы гэта маё хобі. Аўтар карты, Уладзімір Ісаенка, заняўся некаторымі гідронімамі і на нашым баку мяжы, дык на прыкладзе некаторых з іх спрабуем праверыць яго падыходы.

Назву рэчкі Чорнай Ганьчы Уладзімір Ісаенка палічыў фіна-ўгорскай. Назву возера Ганьча выводзіць з літоўскага слова *antis*, якое абазначае глыбокую даліну. Назва ідэальная для гэтага лагчыннага возера, самага глыбокага вадасховішча не толькі на Сувальшчыне і ў Польшчы, але на цэлым Цэнтральнаеўрапейскім нізоўі. Звернем яшчэ ўвагу на тое, што возера Анча (*Ančia*, па-нашаму Ганьча), якое ляжыць па-суседску на літоўскім баку, аўтар лічыць старажытнаеўрапейскім, а раку Бальтоі Анча (*Baltoji Ančia*, па-нашаму — Белая Ганьча) — балцкай. Такім чынам адну і гэтую самую назву аўтар адносіць ажно да трох моўных груп! Вядома, шмат якія гідронімы можна талкаваць з розных моў, нават банту, але ж нейкія навуковыя межы падобнай, як называюць палякі „радаснай творчасці”, усё-такі існуюць. Такія ляпсусы, як са „славянскай” Бебжай і „фінаўгорскай” Марыхай, ці з адной назвай Ганьча аднесенай адначасова да трох моўных груп, сур’ёзнаму даследчыку не павінны здарацца. А можа вёрстка рассыпалася?

У раздзеле „Перыферыя антычнай і раннесярэднявечнай цывілізацыі” асноўная навізна гэта па-новаму вызначаны абсяг культуры штрыхаванай керамікі, якая раней прыпісвалася да цэнтральнай Беларусі і ўсходняй Літвы. Тут яна абымае не толькі вялікі абшар цэнтральнай і паўночна-заходняй Беларусі, але і ўсё латвійскае Падзвінне з большай часткай Курляндыі ды ўсходні ўскраек Беласточчыны ад Нарвы па Бобру (с. 38). Усё-такі, здаецца, малавата штрыхаванцам адвялі, бо стаянку гэтай культуры адкапалі на дзядзінцы палаца Браніцкіх у сэрцы Беластока. І трывала яна ў нас на стагоддзе даўжэй, чымся пададзена ў „Атласе”.

На карце „Княствы на тэрыторыі Беларусі. XI-XII ст.” (с. 50-51) не існуе Тураўскай зямлі! На яе тэрыторыі красуецца надпіс „Кіеўская зямля”. Прытым абшар будучага „вялікага” Падляшша (з Берасцем, Драгічынам і Бельскам) адзначана як тэрыторыя Русі, часова прыналежная да Польшчы ў 1018-1022 гг. Затое на наступнай карце прыналежнасць гэтай тэрыторыі да Польшчы прадаўжаецца з 1018 па 1031 г. Дзіўна, тым больш, што абедзве карты склаў гэты самы аўтар — Віктар Цёмушаў. Перастаеш здзіўляцца, калі заўважыш, што ён „забыўся” памясціць на першай карце княства Рагвалода...

Вяртаючыся да дат „прыналежнасці” згаданай тэрыторыі да Польшчы, першая вядомая неаспрэчная дата, якая адносіцца да яе, падаецца ў „Аповесці мінулых гадоў”, згодна якой у 1019 г. пасля бітвы над Альтай хворага Святаполка тураўскага прынеслі ва ўцёках да Берасця. Нямала гісторыкаў, і не толькі польскіх, трактуюць гэта як доказ, што Берасце на зломе тысячагоддзяў належала да Польшчы. Усё ж такі, відаць, мае рацыю вялікі польскі гісторык Генрык Лаўмянскі, што Берасце было пагранічнай крэпасцю Тураўскай зямлі. Як там ні было, дата 1018 г. як пачатак прыналежнасці Берасця да Польшчы абсалютна непрымальная. У 1018 г. да Польшчы далучаны былі Чэрвенскія гарады, якія належалі ворагу Святаполка — Яраславу. Але для Святаслава польскі кароль Баляслаў Харобры быў цесцем і саюзнікам. Згодна логіцы, аўтар павінен лічыць Берасце як прыналежнае Святаполку ажно да яго смерці. Дата смерці Святаслава невядомая, з маўчання крыніцаў пра яго прымаецца, што было гэта ў тым жа 1019 г. Толькі тады Берасце магло перайсці непасрэдна пад уладу Харобрага, і таму, відаць, у 1022 г. Яраслаў прымушаны быў атакаваць гэты горад. Невядома ўсё-такі ці яго ўзяў; прымаецца, што мог вярнуць сабе і Русі гэты горад разам з Чэрвенскімі гарадамі ў 1031 г., або і пазней, у 1140 або 1147 гг. падчас паходаў на мазавецкага князя Маслава. Як быццам бы няўвязкі з датай заканчэння польскай акупацыі Берасця было мала, Цёмушаў крэсліць на другой са згаданых карт шлях паходу Баляслава Харобрага і захоп ім Берасця ў 1020 г. Небывала — Баляслаў, паводле Цёмушава, атакаваў самога сябе!

Асобныя пытанні выклікае спосаб, у які ў гэтым раздзеле прадстаўлена гісторыя Драгічынскай зямлі. На першай Драгічынскае княства (якога сталіца чамусьці падпісаная як „Драхічын”!) азначанае як тэрыторыя, якая часова адышла да Польшчы каля 1180 г. Тое самае на с. 51. Толькі на с. 54 Драгічын „вяртаецца ў склад валынскіх зямель” у 1238 г.

Дата 1180 г. і ўсё, што з ёй звязанае, абапёртая выключна на паведамленні Тацішчава аб вайне Уладзіміра мінскага з Васільком драгічынскім. Аўтар, які прымае за Тацішчавым, што каля 1180 г. Драгічын адышоў да Польшчы, павінен таксама адзначыць, што каля гэтага года Берасце (і часова Драгічын) належала Мінску! У старэйшай версіі Тацішчава запісана, што Раман Мсціславіч выгнаў Васільку і далучыў яго землі да свайго княства. Пацвярджае гэта польскі храніст Вінцэнт Кадлубак, які ясна сцвярджае, што ў 1182 г. Казімір Справядлівы ўзяў Берасце і аддаў свайму стаўленіку, але пасля яго атручання перадаў горад Раману. Такім чынам гаварыць пра адыход Драгічынскай зямлі да Польшчы каля 1180 г. няма ніякіх сур’ёзных падстаў. Яшчэ ў 1192 г., паводле польскага храніста Вінцэнта Кадлубка, у Драгічыне сядзеў нейкі князь-русін, які прапускаў на палякаў яцвягаў. Яго і зваяваў Казімір Справядлівы. Калі гэты горад быў у руках палякаў, дык толькі з гэтай пары і нядоўга, паколькі ўжо з 1196 г. Раман Мсціславіч арганізуе паходы на яцвягаў. Дзеля гэтага мусіў сабе вярнуць Драгічын, паколькі мала праўдападобна, каб сумежная з яцвягамі Бельская зямля не належала гэтаму княству (насуперак таму, што прадстаўлена на картах, якія разглядаем). Усё, што пішацца пра прыналежнасць Драгічынскай зямлі да Польшчы па 1238 г., гэта толькі здагадкі, без ніякага замацавання ў крыніцах. Даніла Раманавіч, выганяючы Дабжынскі ордэн з Драгічына ў 1238 г. сцвердзіў, што гэта яго спадчыннае ўладанне. Праўдападобна Драгічын знаходзіўся ў руках мазаўшан усяго з папярэдняга года. Такім чынам, Драгічынская зямля знаходзілася ў руках палякаў усяго магчыма ў 1192-1196 гг. і мазаўшан у 1237-1238 гг. Тым часам на карце гэта прадстаўлена так, быццам бы з 1180 г. па 1238 г. Розніца даволі істотная, асабліва для падляшскага беларуса — пад Польшчай пару гадоў, ці ўсё жыццё...

Чарговы раздзел гэта „Вялікае Княства Літоўскае”. Тут звернем увагу толькі на адну карту — „Гарадское самакіраванне” (с. 86-87), аўтарства Вячаслава Насевіча, з якой на першы погляд відаць на колькі Падляшша апярэдзіла тады ўсе іншыя часткі ВКЛ у цывілізацыйным развіцці, аб чым сведчыць процьма падляшскіх гарадоў, якія атрымалі магдэбургскае права.

Затое трагічна прадстаўляецца раздзел „Рэлігія і культура ў XIV — XVI ст.”. Хрысціянізацыя беларускіх зямель паказана толькі ў межах сённяшняй Беларусі. На карце „Праваслаўе” на ўсход ад беларуска-польскай мяжы паказана толькі 11 цэркваў ды Драгічын і Супрасль як месцы, дзе былі манастыры. Тым часам тутэйшы, але сусветнавядомы (аказваецца, апрача Мінска) гісторык праваслаўя Антон Мірановіч пералічвае тут каля васьмідзесяці прыходаў, а ў іх каля ста сакральных аб’ектаў, якія існавалі перад 1569 г. Пад канец XVI ст. (такі перыяд ахоплівае карта), было ў нас 146 прыходаў і каля 200 сакральных аб’ектаў! Манастыры, апрача вышэйназваных мясцовасцей, існавалі яшчэ ў Бельску, Яблачыне, Дакудаве, Нарве і Мілейчычах. У Бельску было тады пяць цэркваў, столькі што ў Горадні. Невуцтва аўтара гэтай карты, Расціслава Баравога (ён жа аўтар і папярэдняй), проста займае дыханне (першую думку — што ён вораг праваслаўя — літасціва адкідаем).

Апошні раздзел гэта генеральная карта „Беларускія землі ў XVI ст.” Апрацаваў яе Міхал Спірыдонаў. На жаль, гэты выдатны даследчык гадамі займаўся архіўнымі пошукамі абмежаванымі да тэрыторыі сучаснай Беларусі. Яго веды пра Падляшша вельмі сціплыя. Праілюструю гэта малым фрагментам карты на с. 133: „Берасце, Бельск, Ваганаў, Камянец, Мельнік”. На гэтай карце адзначана Орля, а вокал яе ніякай мясцовасці ажно да Бельска, да Кляшчэль, на ўсход да польска-беларускай мяжы і на поўнач да канца карты. Апошнім часам я займаюся ў грамадскай камісіі, якая дапамагае гміне Орля ўвесці беларускія надпісы з назвамі мясцовасцей. Таму ведаю, што вакол Орлі ў XVI ст. згадваюцца: Бараноўшчына (цяпер Баранаўцы) 1505 г., Вервечкі (сёння Антонава) 1507 г., Тапчыкалы 1507 г., Шчыты-Дзенцёлава 1522 г., Крывятычы 1532 г., Кашалі 1535-1536 г., Грыгораўцы 1548 г., Чахі-Забалотныя 1560 г., Грэдалі 1576 г., Дзідзюлі (сёння Дыдулі) 1577 г., Рудолты (цяпер Рэдуты) 1577 г., Серні (цяпер Шарні) 1577 г., Воля-Ваганоўская (цяпер Вулька-Выганоўская) 1577 г., Міклашэўшчына (сёння Міклашы) 1586 г., Вулька 1588 г. Прытым уся гэтая інфармацыя ўзятая з агульнавядомых публікацый Міхала Кандрацюка і а. Рыгора Сасны. І так усюды на наш бок мяжы.

Падсумоўваючы, выпадае сцвердзіць, што населеныя беларусамі землі сучаснай Польшчы патрактаваныя як народныя, хаця відаць спробу ўключыць іх у агульнабеларускі кантэкст. Калі б апрача гарадоў з магдэбургскім правам пазначылі дзве сотні цэркваў ды густую сетку населеных пунктаў, кожнаму чытачу стала б ясным, што праўду гаварыў пэўны польскі палітык, што адзін павет на захадзе варты ваяводства на ўсходзе. У прыватнасці, якой стратай для Вялікага Княства Літоўскага было адлучэнне ў 1569 г. Падляшскага ваяводства.

Галерэя з Нарвай у цэнтры

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

— Гміна Нарва пайшла па слядах Нараўкі і таксама арганізуе мастацкую галерэю, — Віктар Кабац наносіць апошнія папраўкі на сваю „Малітву анёла”. Ягоны твор напамінае прыдарожную каплічку на расколатай і апаленай пажарам дошцы. Падарыць яе галерэі, калі захочуць, — дадае. Твор хочацца памясціць пры дарозе як добры знак-лагатып мясцовай духовасці і эстэтыкі.

Такая ідэя садзейнічае арганізацыі мастацкай галерэі ў Нарве. Каб турысты, якія кожны дзень праязджаюць праз Нарву ў Белавежу, спыніліся тут, паглядзелі мастацкія карціны, пацікавіліся жыццём іх прыпушчанскай гміны.

— Першыя крокі ўжо зроблены, — кажа Тамара Юшкевіч, дырэктар Гміннага асяродка культуры. — Галерэю пакуль наладзім у гасцініцы „Пад акацыяй”. Пасля, пабачым. Якія ў нас прапановы? Мы запрасілі 11 мастакоў на пленэр, кожны з іх пакіне адзін або і больш твораў (пленэр ладзіцца за кошт гміны і адбываецца з 3 па 12 ліпеня г.г. у гасцініцы „Пад акацыяй”). Спадзяемся, што на іх будуць адлюстраваны мясцовыя краявіды.

— Хоць удзельнікі пленэру з розных мясцін, усе яны звязаны з Падляшшам, — кажа куратар пленэру Алег Кабзар. Большасць з іх, як згаданы ўжо Віктар Кабац ці Пятро Гаган, творчыя індывідуальнасці са значнымі дасягненнямі. Тут жа сустракаем знакамітага Марка Хомчыка з Супраслі. На яго колерна-вібруючай карціне бачым нарваўскую царкву, якая фізічна „трымаецца” на старэнькай драўлянай хатцы. Старажытная драўляная архітэктура знайшла таксама адлюстраванне ў карцінах Алега Кабзара, які, на ўзор сваіх бельскіх карцін, адшукаў тут непрыкметную для вока старажытную вулачку Панятоўскага.

— Хоць... найбольш уразіла мяне рака Нарва, — прызнаецца мастак. Алег Кабзар паказвае сваю абстракцыю, дзе між сіня-зялёна-жоўтымі паласамі гучыць пагрозлівы камунікат. Сонная і ціхая рака паказала свой цёмны, непрадбачлівы воблік, магутную сілу знішчэння. Сапраўды, з-за дажджлівага надвор'я рака не толькі падтапіла лугі і палі. Ад недахопу ў вадзе кіслароду пачала дохнуць рыба і значыць смуродам падгнілыя берагі і лугі. Улоўленая мастаком хвіліна вельмі пераклікаецца з мінуўшчынай мястэчка-порта. Распаложаная на беразе ракі Нарвы мястэчка Нарва заўсёды знаходзілася пад пагрозай паводак. Гэтая адметнасць захавалася ў гістарычных назвах вуліц, напрыклад, Гніліца, Забалацце...

У нарваўскай галерэі прапановы разнавідныя. Тут сустрэнем творы ў розных стылях — ад рэалізму па абстракцыю.

— Многія пленэрныя працы маюць вартасць дакумента, — кажа Віктар Кабац. — Тут запісаны сляды нашага асадніцтва, якое вымірае на нашых вачах. Вялікае значэнне мае таксама сама сустрэча, абмен поглядамі наконт выставак і продажу карцін. Пейзажысты, напрыклад, Марыя Крашэўская з Беластока, цэняць жывы кантакт з прыродай. Незабыўнае ўражанне пакінула вандроўка па Белавежскай пушчы, якую наладзіў сябрам-мастакам Віктар Кабац:

— Бо мэта пленэру перш за ўсё такая, каб выйсці ў пленэр, — кажа пані Марыя. Уражанні не заўсёды адразу перакладаюцца на эскізы ці карціны. Іх успамін вяртаецца гадамі, часам у самых непрадбачлівых сітуацыях. Такой думкі абстракцыяніст-метафізік Станіслаў Алясеюк з Гдыні. Творчы працэс спалучае ён з працай у майстэрні. У час пленэраў назірае за людзьмі і іх натуральным светам.

— Якія ўспаміны вывезеце з сабой на Памор'е?

— Мне запамяталася балотная дарога з Адрынок ва ўрочышча Пустэльню, — кажа мастак, сам родам з Мендзыжэча-Падляшскага. — З-за балота мы былі вымушаны пакінуць машыну ў вёсцы і дабіраліся ў пустэльню пешшу, басаногі...

Менавіта арганізатары паклапаціліся, каб стваральнікі іхняй галерэі не абмінулі самых вабных дзікіх і дарагіх іх сэрцу месцаў.

Мастакі пайшлі на гэтую прапанову, у цэнтры ўвагі апынулася рака Нарва. Гэты першабытны камунікацыйны шлях раз палохае стыхіяй, іншы раз, як на карцінах Казіміра Юргелянца, чаруе набрынялай пачуццёвасцю і спакоем.

Удзельнікі пленэру і летніка „Сакрум і дрэва”

Віктар Кабац ля сваёй „Малітвы анёла”

Нарваўская царква вачыма Марка Хомчыка

Тамара Юшкевіч і Алег Кабзар

Казімір Юргелянец і яго Нарва

Вякамі выпрацоўвалася наша блізкасць

Фота Віктара БУРЫ

Дырэктар Палаца культуры Васіль Курачынскі і кіраўнік народнага хору „Чырвоная гваздзіка" Валянціна Карабко

З кожным годам замацоўваюцца творчыя сувязі майстроў мастацкага слова паміж гарадамі Пружаны і Гайнаўка. Так было і сёлета, калі Гайнаўку наведалі пружанскія самадзейнікі.

У сераду, 1 ліпеня, стаяла сонечнае надвор'е. А гадзіне восьмай раніцы з-пад магазіна „Бядронка" адпраўляецца аўтобус у напрамку пагранперахода ў Белавежы. У ім на граніцу едзе старшыня Гайнаўскага аддзялення Саюза пенсіянераў і інвалідаў Мікалай Чыквін каб сустрэць пружанскіх гасцей.

З другога боку граніцы госці ўжо чакаюць. Праходзяць яны гранічны і мытны кантроль. Мытнікі і пагранічнікі заводзяць з імі сардэчную гутарку, жадаюць пружанскай дэлегацыі прыемнай і плённай пабыўкі на Беласточчыне.

Дэлегацыю з 30 чалавек узначальвалі дырэктар Палаца культуры ў Пружанах Васіль Іванавіч Курачынскі і кіраўнік народнага хору „Чырвоная гваздзіка" Валянціна Антонаўна Карабко. Пасля сардэчнага прывітання аўтобус з гасцямі накіроўваецца ў бок Гайнаўкі. Пры ўездзе ў горад аўтобус спыніўся і ўсе прысутныя падаліся на вайсковыя могілкі, каб пакланіцца праху савецкіх салдат і партызан, якія 65 гадоў таму аддалі сваё жыццё ў барацьбе з нямецкім акупантам. Пакояцца яны тут на акраіне пушчы, пад гонкімі соснамі, паміж каталіцкімі і праваслаўнымі могілкамі, паміж царквой і касцёлам. Госці ўсклалі на магілах чырвоныя гваздзікі і іншыя духмяныя жывыя кветкі, запалілі знічы. У маўчанні, задуме, з болем у сэрцы ўспаміналі яны салдат, якія пакояцца тут на чыстых, дагледжаных могілках і цёпла дзякавалі гайнавянам за беражлівае стаўленне да гэтага святога месца. Нам таксама ўспомніліся байцы, якія ў грозныя ваенныя гады абаранялі гонар і незалежнасць Беларусі і нашай малой айчыны — Беласточчыны.

Пасля гэтай сумнай урачыстасці госці мелі магчымасць пазнаёміцца з горадам. Былі яны ўражаны чысцінёй горада і сардэчным стаўленнем да іх гараджан. Тым часам у Гайнаўскім доме культуры ішла падрыхтоўка да сустрэчы з гасцямі і канцэрта пружанскага хору „Чырвоная гваздзіка".

У шаснаццаць гадзін глядзельная зала ГДК запоўнілася перш за ўсё пенсіянерамі з Гайнаўкі і наваколля. Прыбылі таксама ўлады на чале з павятовым старастам Уладзімірам Пятрочукам. Прыстунічалі таксама кіраўнікі Гайнаўскага аддзела Саюза пенсіянераў і інвалідаў — старшыня Мікалай Чыквін і яго намеснік Эдуард Бай.

„Вякамі выпрацоўвалася наша гістарычная, геаграфічная, этнічная блізкасць. Гэта не якая-небудзь простая дружба, — сказаў пасля выступленняў гаспадароў мерапрыемства дырэктар Палаца культуры ў Пружанах Васіль Курачынскі. — Наша духоўнасць не сумежная, яна плыве ў адным рэчышчы, пралягае праз узаемазлучальны шлях. Таму больш павінна быць такіх сустрэч, неабходна павялічваць культурны абмен".

Пасля на сцэну выйшлі самадзейнікі, а сярод іх ветэраны вайны і працы, маладыя члены аркестра — баяністкі, мандаліністкі, бубначы, спевакі, адным словам артысты, якіх натхняе гонар за радзіму і якія даносяць да слухачоў нацыянальную песню, яе прыгажосць і меладычнасць. Са сцэны паплылі папулярныя народныя песні, рамансы, частушкі. Пасля выступлення хору „Чырвоная гваздзіка" гаспадары мерапрыемства запрасілі гасцей за сталы, якія ўгіналіся ад страў нацыянальнай кухні. Да позняга вечара пры застоллі гучалі беларускія песні. Прысутных на сустрэчы зачараваў таксама наш дуэт з Дубін у складзе Пятра Скепкі (акардэон) і Ані Карэтка.

На другі дзень, 2 ліпеня, госці паехалі ў Супрасль. Там яны наведалі манастырскі комплекс, Музей ікон і пазнаёміліся з мястэчкам. Вяртаючыся ў Гайнаўку, згодна турыстычнай традыцыі, спыніліся яны ў агратурыстычнай кватэры на пачастунак.

Прыйшла пара вяртацца ў Пружаны. Гасцей суправаджалі нашы пенсіянеры і, як заўсёды пры такіх развітаннях бывае, была і чарка на пасашок. Добрая гэта традыцыя! Госці сардэчна дзякавалі за дружалюбную, сардэчную, задушэўную сустрэчу і за цёплы прыём. З нашага боку таксама было многа сказана сябрам з Пружан. Хай Вашы словы і песні нясуць добрыя весткі беларусам ва ўсіх кутках свету і вечна падтрымліваюць беларускі дух! І хай моцна яднаюць нашы думкі і душы!

Віктар БУРА

Імя Уладзіміра Калесніка добра вядомае беларускай літаратурнай грамадскасці. З яго смерці прайшло ўжо амаль паўтара дзесятка гадоў, але гэта не стала прычынай забыцця постаці гэтага пісьменніка, літаратуразнаўца, крытыка, вучонага і выкладчыка. Наадварот, дзякуючы сучаным тэхналогіям, а менавіта інтэрнэту, даведацца аб жыцці і творчасці Уладзіміра Калесніка могуць тыя, каму яшчэ не пашчасціла гэта зрабіць.

Сайт **http://kalesnik.iatp.by** чымсьці нагадвае могільны помнік — такі ж шэры з чорна-белым фотаздымкам. Праўда, на гэтым сайце-помніку ў адрозненні ад тых, што ўсталяваны на могілках, тут паміж датамі жыцця і смерці стаіць не працяжнік, а змешчана вельмі падрабязная інфармацыя аб Уладзіміры Калесніку, пачынаючы ад яго дзяцінства і заканчваючы ўспамінамі сяброў аб ім.

На першай старонцы сайта месцяцца найважнейшыя даты з жыцця чалавека, імя якога назаўсёды ўвайшло ў гісторыю беларускай літаратуры. Народжаны ў 1922 годзе на Гродзеншчыне, ён за „польскім часам" вучыўся ў Навагрудку. Падчас апошняй вайны партызаніў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Пасля вайны зноў вучыўся, а затым займаўся выкладчыцкай, навуковай і даследчыцкай дзейнасцю ў Мінску, Бабруйску і Брэсце. У Брэсце Уладзімір Калеснік скончыў свой жыццёвы шлях і быў там пахаваны ў 1994 годзе.

Сваю літаратурную дзейнасць пачаў напачатку 1950-х гадоў. Як сведчыць „Беларуская энцыклапедыя", і аб чым распавядаецца ў рубрыцы „Шлях у навуку і культуру", прысвечанага Калесніку сайта, ён даследаваў заходнебеларускую літаратуру, „адкрываючы яе грамадскі і эстэтычны феномен у беларускай літаратуры 1920-х гадоў".

Да творчасці будучага літаратуразнаўцы схіліў Янка Брыль, з кім ён пасябраваў яшчэ ў партызанах. У выніку Уладзімір Калеснік стаў аўтарам больш чым дзесяці кніг літаратурна-крытычных нарысаў, літаратурных партрэтаў, дакументальна-мастацкіх аповесцей, палемічных артыкулаў, рэцэнзій, падручнікаў і дапаможнікаў для ВНУ. „Агульная колькасць публікацый — больш за шэсцьсот, — распавядаецца на сайце. — Шырокі іхні тэматычны абсяг: фальклор, заходнебеларуская літаратура, беларуская старажытная літаратура, постаці Скарыны і Гусоўскага, Купалы і Жылкі, Танка і Брыля, сучасная паэзія, пераклады беларускай паэзіі на польскую мову, творчасць асобных украінскіх, польскіх майстроў слова".

Імя Уладзіміра Калесніка помняць у Брэсце, дзе ён працаваў загадчыкам кафедры беларускай літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута. Там быў створаны Навукова-асветніцкі цэнтр імя Уладзіміра Калесніка. На жаль, аднайменная старонка на сайце распавядае аб дзейнасці гэтай установы надзвычай мала — літаральна аб дзвюх падзеях, што адбыліся пяць гадоў таму.

Старонка „Берасцейскае вогнішча" прысвечана не толькі літаратурнай дзейнасці Калесніка, але і яго сяброўскім адносінам з вялікім колам пісьменнікаў і паэтаў, сярод якіх Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч, Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў, Алесь Адамовіч, Аляксей Карпюк. Носьбітам высокага і ахвярнага Праметэевага агню, што здабываў і выкрэсваў настойлівай і ўпартай працай на ніве айчыннага пісьменства і культуры, называе Уладзіміра Калесніка літаратуразнаўца Генадзь Праневіч.

Калі пагаджацца з думкай, што чалавек ёсць тым, што аб ім распавядуць пасля ягонай смерці, то сказаць аб Уладзіміру Калесніку трапней, чым сказана ў рубрыцы „Галасы сяброў", пэўна, немагчыма.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Першы пробліск

Мужчынскі вялікі тэніс у Беларусі ў сваім развіцці прыкметна адстае ад вядучых цэнтраў у іншых дзяржавах і рэгіёнах свету. І тое, што за апошнія 8 гадоў наша дружына нарабіла нямала шуму ў паядынках з грандамі і нават аднойчы выйшла ў паўфінал найбольш прэстыжнага камандавага турніру свету — заслуга найперш толькі пары майстроў і сапраўдных байцоў — Максіма Мірнага і Уладзіміра Ваўчкова. Але час бярэ сваё і вось Мірны ўжо гуляе толькі ў пары, а Ваўчкоў увогуле закончыў прафесійныя выступы. Апошні неўзабаве і быў прызначаны новым капітанам беларускай зборнай. Дэбют новага настаўніка заканамерна не прынёс поспеху — нашы саступілі ў гасцёх камандзе Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі і „дакаціліся" да матча на сапраўднае выжыванне. У першай стадыі плэй-оф Еўра-Афрыканскай групы І Кубка Дэвіса беларускіх хлопцаў чакаў матч на сваім корце супраць Македоніі. Пераможца змагання аўтаматычна захоўваў месца ў другім дывізіёне Кубка Дэвіса, а прайграўшы трапляў на паядынак у верасні супраць Славаччыны, якая апошнім часам дасягнула значнага прагрэсу.

Заданне беларусам значна палегчыла адсутнасць мацнейшага македонскага майстра Прэдрага Русеўскага, якому належаць амаль усе рэкорды сваёй зборнай і з якім не паразумелася нацыянальная федэрацыя. З іншага боку высветлілася, што за пару дзён да матча Ваўчкоў замяніў у беларускім складзе юнага Паўла Філіна на не менш „бязвусага" Андрэя Васілеўскага. Апошні заслужыў такое запрашэнне ўдалым выступам на юніёрскім Уімблдоне, дзе прабіўся ў 16 мацнейшых і паўфінал парнага разраду.

Менавіта абсалютнаму дэбютанту сустрэч такога рангу Васілеўскаму паводле лёсавання ў сталічнай гарадской ратушы і давялося адкрыць гульнёвую праграму спабору з македонцамі. У паядынку з Дзімітарам Грабулоўскім ён выйграў першыя два сеты — 7:5 і 7:6 (7:2 на тай-брэйку), але нібы не паверыў у сваю зорку і саступіў запар тры наступныя партыі — 3:6, 6:7 (5:7), 3:6. У выніку параза. Сустрэча доўжылася ажно 3 гадзіны 9 хвілін. Балазе, што ў другім рандэву Уладзімір Ігнацік, які зараз з'яўляецца першай ракеткай краіны, аднавіў раўнавагу. Ён досыць упэўнена адолеў Лазара Магдзінчава ў трох сетах — 6:2, 7:5, 6:3. Такім чынам пасля першага дня было 1:1. У такіх сітуацыях часта ключавой становіцца парная сустрэча. Праўдападобна, што так адбылося і зараз. У суботу Максім Мірны і Аляксандр Буры ў парным змаганні ўзялі верх над дуэтам Дзімітар Грабулоўскі — Лазар Магдзінчаў у трох сетах — 6:1, 7:6 (7:2), 6:1. Па задуме Ваўчкова наш тандэм гігантаў (рост Мірнага 195 см, Бурага — 202 см) мусіў падавіць сапернікаў найперш псіхалагічна, што абсалютна ўдалося. Такім чынам Беларусь выйшла наперад. Дарэчы, гэта была ўжо 24 перамога Мірнага ў 34 парных гульнях Кубка Дэвіса. А ў нядзелю ўжо ў адзіночнай гульні Уладзімір Ігнацік юрыдычна аформіў агульную вікторыю — у трох партыях ён разабраўся з Грабулоўскім — 6:3, 6:1, 6:4. Давяршыў справу Андрэй Васілеўскі, які здабыў сваю першую перамогу ў матчах Кубка, хай сабе і ў сустрэчы, якая ўжо нічога не вырашала. У двух сетах — 6:4, 6:2 ён адолеў Ілію Марціноскага.

Зразумела, што такі сапернік як Македонія — гэта не індыкатар сілы, але хочацца верыць, што пасля бязвольнай паразы ад паўднёваафрыканцаў першы пробліск у фармаванні новай беларускай дружыны не стане эпізадычным промнем святла.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

„Рэха пушчы” ў Гродне

Нашы беларускія песенныя калектывы „Рэха пушчы” з Гайнаўкі і „Цаглінкі” са Старога Ляўкова (Нараўчанская гміна) 3 ліпеня г.г. выступілі на канцэрце ў прыгожым парку Жылібера ў Гродне (Беларусь). У той дзень святкавалі 65 гадавіну вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Культурна-масавыя мерапрыемствы пачаліся ўжо 1 ліпеня вечарам — тады ў Гродзенскім драматычным тэатры пачаўся канцэрт пад загалоўкам „Квітней, Беларусь незалежная!” 2 ліпеня перад поўднем на гарадскіх могілках адкрылі памятны знак на месцы перапахавання астанкаў ахвяр Вялікай айчыннай вайны ды пасля поўдня ў будынку Гарадскога аблвыканкама адбылася цырымонія ўручэння памятных медалёў „65 год вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў”.

І вось 3 ліпеня зрання на Савецкай плошчы сабраліся ветэраны вайны ды прадстаўнікі гарадскіх і абласных улад. Яны прайшлі ў шэсці вуліцамі Савецкай і Элізы Ажэшкі да плошчы Леніна. Ля помніка маршалу Сакалоўскаму

ўсклалі кветкі. Пачаўся парад войск Гродзенскага гарнізона. Затым вянкі ўсклалі да помніка ў парку Жылібера. На плошчы Леніна адбыўся парад вайсковых і духавых аркестраў, а з праграмай выступілі лепшыя беларускія спартсмены.

Пасля поўдня жыхары наднёманскага горада і госці сабраліся ля сцэны ў парку Жылібера. Тут ужо канцэртавалі лаўрэаты конкурсу савецкай песні, аркестры і капэлы Гарадскога дома культуры. У музычным марафоне „Песні маёй краіны” выступілі народныя калектывы песні і танца, м.інш. „Гасцінец”, „Гарадніца”, „Нёман”, „Гармонія” і „Росіца”. З Польшчы прыехалі спецыяльна на запрашэнне „Цаглінкі” са Старога Ляўкова, якія вядзе мастацкі кіраўнік Мікалай Мяжэнны якраз з Гродна ды „Рэха пушчы” (яго музычным кіраўніком з’яўляецца Аліна Нігярэвіч). Выступілі яны ў музычным блоку „Прыміце падарак ад друзей”. Усім спадабаліся іх песні і прыгожыя беларускія касцюмы.

Святкаванне працягвалася, але ўжо на Савецкай плошчы. У спецыяльным музычным блоку „Вы нам падарылі мір” выступілі маладыя эстрадныя калектывы ды артысты мясцовай філармоніі. На заканчэнне мерапрыемства ўспыхнулі феерверкі.

Падчас святкавання знамянальнай гадавіны часта гучалі ваенныя рускія песні, м.інш. „Письмо из 45-го”, „Где вы теперь, друзья-однополчане”, „Песенька военных корреспондентов”, песня пра далёкую Радзіму з кінафільма „Семнадцать мгновений весны”, „Огонёк”, „Случайных вальс”, „Катюша” ды „Майский вальс”.

4 ліпеня г.г. члены ансамбляў з Гайнаўшчыны знаёміліся з Гроднам, м.інш. з яго адноўленымі помнікамі старадаўнасці, каралеўскімі замкамі, цэрквамі, у тым ліку Каложскім храмам на высокім беразе Нёмана. Наведалі яны і Музей Элізы Ажэшка. Усе былі ў захапленні ад таго што бачылі напярэдадні вечарам — перш за ўсё фантанам, у якім вада танчыла пад музыку. Шмат што яшчэ захацелі нам паказаць нашы апекуны спадар Уладзімір Сомаў з сяброўкай Вольгай — вельмі ж ветлівыя і сардэчныя маладыя людзі.

Усе 28 асоб з Гайнаўкі і Ляўкова вельмі ўдзячныя арганізатарам паездкі ў Беларусь ды тамашнім уладам горада і кіраўнікам аддзела культуры Гродзенскага аблвыканкама за цёплы і сардэчны прыём, асаблівую ўвагу да нас. Усе адчулі сябе тут, на Гродзеншчыне, як самыя жаданыя і дарагія госці. Кожны з калектываў атрымаў спецыяльную грамату, напрыклад: „Упраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама. Ганаровай граматай узнагароджваецца ансамбль беларускай песні „Цаглінкі” за актыўны ўдзел у святочных мерапрыемствах да Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь 3-4.VII.2009 г.”

Тэкст і фота Яна ЦЕЛУШЭЦКАГА

Д’ябальскі калодзеж у Падалянах

Адной з цікавінак Падалянаў Першых, што размясціліся на Белавежскай паляне напрыканцы XVIII стагоддзя, а зараз састаўляюць частку мясцовасці Белавежа, з’яўляецца незвычайны калодзеж. Выкапалі яго яшчэ ў царскі перыяд, перад І сусветнай вайной. Падалянскія старажылы расказвалі, што калі землякопы пачалі капаць, не паспелі ўкапацца ў зямлю нават на метр, як з яе вельмі моцным струменем палілася на іх вада. Спалохаліся, пакідалі лапаты і з крыкам на вуснах, што тут з д’яблам маюць дачыненне, паўцякалі. Вада разлілася шырока. Жыхары Падалян таксама спужаліся, хаця добра ведалі, што ўзровень грунтавай вады ў іх вёсцы даволі высокі, з-за чаго і не маглі бульбу перахоўваць праз зіму ў ямах, выкапаных на агародах, бо вада зразу падыходзіла. Ямы на бульбу капалі ў лесе, непадалёк ад вёскі, адтуль гэтае месца яшчэ і сёння называюць Погрэбы.

Землякопы праз нейкі час усё ж вызваліліся ад страху і хутка, каб вада не заліла вёску, паставілі калодзежны зруб — на той час выкананы з дубовага дрэва. Жыхароў вёскі праследавала ўсё-такі думка ці вада з гэтага д’ябальскага калодзежа не пашкодзіць іх здароўю. Бо калі ж у звычайным калодзежы ваду чэрпаюць з глыбіні прынамсі пару метраў, тут яна падымаецца паўтара метра па-над зямлю і, каб не калодзежны зруб, разлілася б навокал. Чуткі пра гэты незвычайны калодзеж дайшлі да ўпраўляючага Белавежскай пушчай Аляксандра Калакольцава. Пастанавіў ён дапамагчы падалянцам і назначыў спецыяльную камісію па абдаследаванню вады. Камісія прыйшла да заключэння, што вада як найболей надаецца для карыстання. Падалянцы ўздыхнулі з палёгкай і хутка пераканаліся, што, сапраўды, вада з калодзежа нікому не шкодзіць.

Фота Тамаша НЯХОДЫ

Астанкі калодзежа

Калодзеж гэты паказваў мне і Сяргею Тарасевічу ў 1993 годзе вядомы ніўскаму чытачу паэт Барыс Руско, ураджэнец Падалянаў Другіх. Тады яшчэ над зямлёй ўзвышаўся калодзежны зруб. Паўторна наведаў я калодзеж у пачатку чэрвеня г. г. з Тамашам Няходам — знаёмым з Любліна, вялікім любіцелем Белавежскай пушчы і Белавежы. Хацеў яму паказаць гэтую белавежскую цікавінку і... ледзь здолеў яе знайсці. Аказваецца, што калодзежны зруб над зямлёй ужо зліквідаваны. Тое, што засталося, прыкрытае нейкай жалезнай накрыўкай. Адзін знаёмы падалянец патлумачыў, што да гэтага калодзежа новы ўласнік участка пад ім падключыў водаправод, які адводзіць лішкі вады ў выкапаны непадалёку басейн.

Вось і так знішчаецца нашае мінулае. А можна было б калодзеж захаваць і паказваць турыстам, расказваючы пра яго цікавую гісторыю. У сваю чаргу — дзе ж яшчэ знойдзецца калодзеж, у якім вада стаіць вышэй узроўню зямлі?

Пётр БАЙКО

„Вянок”

Мірон. Мне 70 гадоў. Рост: 180 см, вага: 96 кг. Адзінокі. Ніколі не быў пакараны. Не п’ю алкаголю, не куру цыгарэт. З’яўляюся незалежным фінансава пенсіянерам. Па характару шчыры, праўдамоўны. Шукаю братняй душы, думаю сур’ёзна аб сужонстве. Жыву ў мястэчку пад Беластокам, магу перасяліцца. Адкажу на кожнае пісьмо.

Адгаданка

1. колер шэрсці ў жывёл, 2. механізм для пад’ёму і перамяшчэння грузаў, 3. пляцоўка для катання на каньках, 4. першыя гадзіны дня, 5. сталіца Азербайджана, 6. брат дачкі, 7. тытул вышэйшага дваранства ў Англіі, 8. геадэзічны інструмент для вымярэння гарызантальных вуглоў на мясцовасці, 9. бакавая нахільная паверхня дарожнага насыпу, 10. сузор’е, якое прымае Сонца ў жніўні і верасні, 11. буйны бакавы адростак ад ствала дрэва, 12. аўтахтон усходняй Сібіры, 13. лётчык, які кіруе лятальным апаратам, 14. сяброўка відэльца, 15. прыгавор, 16. вадкасць у венах, 17. рухавік.

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — персідская прыказка.

(ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

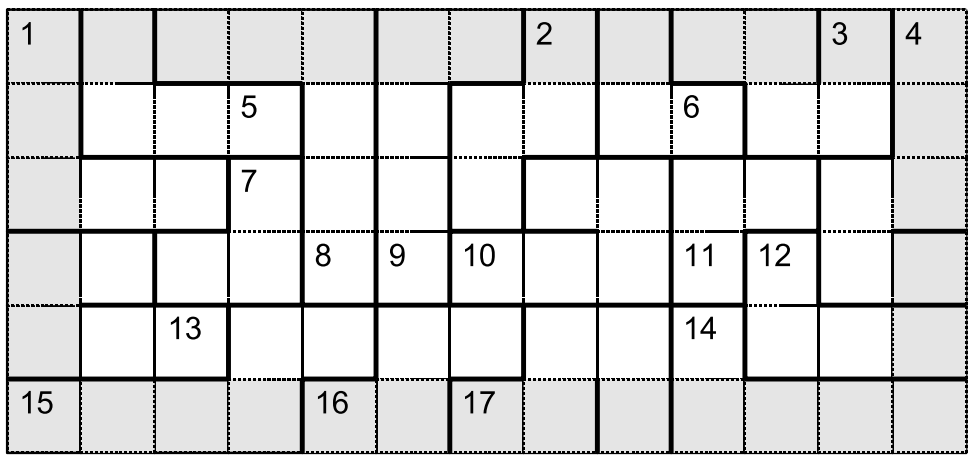

Адказ на адгаданку з 24 нумара „Белаз”, веер, вуліца, пашана, стан, туя, цяпло, чай, Чыкага.

Рашэнне: **З белага яйка часта вылупліваецца чорнае птушаня.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лявону Федаруку** з Рыбалаў і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Ніва
ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ
PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: *http://niva.iig.pl/*
E-mail: *redakcja@niva.iig.pl*
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.
Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca.
Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej — 26 zł., półrocznej — 52 zł., rocznej — 104 zł.

Prenumerata z wysyłką za granicę
Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734

Prenumerata w redakcji
Planowana ilość numerów „Niwy” w 2009 roku — 52.

Poczta zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,7 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,00 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,20 zł.

Poczta lotnicza: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,00 zł, — Ameryka Północna, Afryka — 6,70 zł., — Ameryka Południowa — 7,80 zł., — Australia i Oceania — 10,00 zł.
Wpłaty przyjmuje:
Rada Programowa Tygodnika „Niwa”,
BANK PEKAO S.A. O/Białystok
38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 000 egz.

Вярнуць нашы гістарычныя назвы

Размова з прафесарам Міхалам Кандрацюком

„Ніва”: — ***Асабліва беластоцкія СМІ абабеглі інфармацыі, што „нейкія беларускія арганізацыі” хочуць вярнуць старыя беларускія назвы мясцовасцям. Міністр унутраных спраў накіраваў у гміны ліст, у якім інфармуе аб магчымасці вяртання гістарычных назваў. І ў некаторых гмінах гэтыя кансультацыі былі ўжо праведзены. Як пра гэта пісаць?***

Міхал Кандрацюк: — Трэба пісаць кампетэнтна, каб не зрабіць шкоды. Трэба прывесці закон, распараджэнне міністра, на якія спасылаемся. З гэтага, што мы чулі па радыё і чыталі ў друку, вынікае, што яны перапужаліся...

— ***Улады гмін, ці самі жыхары?***

— Людзі пачалі ставіць пытанні, а ці трэба ўсё мяняць, а хто будзе плаціць за гэта, а што будзе валакіта з дакументацыяй... А гэта ўсё няпраўда.

— ***Можа, міністр зарана пусціў сваю прапанову пад абмеркаванне ў глыбінку, для правядзення кансультацый? Згодна з артыкулам 8, пункт 3 закону ад 29 жніўня 2003 г. „Аб афіцыйных назвах мясцовасцей і фізіяграфічных аб'ектаў” (Dz. U. nr 166, poz. 1612 z późniejszymi zmianami) афіцыйная назва мясцовасці можа быць устаноўлена, зменена або скасавана міністрам па справах публічнай адміністрацыі па яго ініцыятыве, а таксама па ініцыятыве Камісіі назваў мясцовасцей і фізіяграфічных аб'ектаў (КНМіФА). Перад устанаўленнем, зменай ці скасаваннем афіцыйнай назвы міністр выступае ў раду гміны, да старосты, адпаведнага ваяводы і камісіі з просьбай аб кансультацыі. А рашэнне рады гміны павінна быць папярэджанае грамадскай кансультацыяй з жыхарамі мясцовасцей, якіх датычыць змена. Згодна з 8 артыкулам, 6 урыўкам і пунктам 1, вынікі грамадскай кансультацыі ды рашэнне гміннай рады ў абмяркоўванай справе неабходна перадаць міністру ў тэрмін 60 дзён ад дня згаданага ліста ад міністэрства.***

— Людзі не ведаюць, што трэба будзе мяняць у іх уласных дакументах. Думаюць, што будзе праблема з перадачай маёмасці. А трэба ўсё дакладна высветліць. Калі няма гэтага ў дакументах, трэба спытацца ў кампетэнтных людзей, — у ваяводскай управе, у тым аддзеле, у якім займаюцца гэтымі праблемамі. Трэба адразу гаварыць людзям праўду як яно будзе. Справа ўпала ў Орлі. Самаўрадаўцы і людзі засыпалі войта пытаннямі і непаразуменнямі, у канцы тое, што мы прапанавалі — адкінулі. Таму што войт не здолеў растлумачыць.

— ***Можа, і не хацеў? У Трасцянцы ў час „дыскусіі” войт сказаў ясна: „Не будзе тут ніякіх зменаў, тым больш калі гаворка пра двухмоўныя назвы, бо я да гэтага не дапушчу”. Войт Нарваўскай гміны, чыноўнік, у якога прысутныя на кансультацыі спыталіся хто будзе плаціць за змены, сказаў ясна: „Не ведаю”.***

— Вось такіх адказаў не павінна быць. Пакуль на гэту тэму гаварыць, трэба пра ўсё даведацца. У законе запісана, што калі датычыцца гэтых падвойных назваў, польска-беларускіх, дык гэта ўсё аплачана мае быць міністэрствам, якое на гэта дасць грошы. А на іншыя змены, калі трэба памяняць назву польскую, афіцыйную, не звязаную этымалагічна з ніякім значэннем, калісь перамененую чыноўнікамі па іхнім „відзімісе”, дык трэба спачатку ўсё павысвятляць. І тады пачаць пісаць, каб людзі мелі поўную і сапраўдную інфармацыю. Таму я лічу, што на гэтым этапе трэба толькі заахвочваць да таго, каб яны, жыхары, захацелі вярнуцца да правільнай назвы. А пасля паехаць у гэтыя гміны на сустрэчу з радным і ўсё ім расталкаваць. І пісаць у газетах, як гэтая справа стаіць. Я быў у Кракаве на пасяджэнні Анамастычнай камісіі, якая вывучае назвы мясцовасцей. Старшыня і іншыя члены гэтай камісіі належаць да КНМіФА. Абмяркоўвалі мы пытанне што зрабіць з польскай назвай, неадэкватнай сапраўднай, гістарычнай. Рашылі, што трэба найперш памяняць назву польскую, а потым толькі даваць да памянянай назвы ўжо беларускі адпаведнік. Тут ужо самі ў міністэрстве запрапанавалі пэўную колькасць назваў, якія яны гатовы памяняць. Але пакуль што выйшлі прапановы, а гміны не будуць нічога ведаць, дык гміны адмовяцца, а можа ім увогуле на гэтым не залежаць.

Фота Міры ЛУКШЫ

— ***Хутчэй залежыць на тым, каб не было лішняга клопату.***

— Былі высланы міністэрствам у некаторыя гміны прапановы, каб вярнуць некаторым мясцовасцям гістарычныя назвы, а няма ніякага адказу.

— ***Горшая справа: калі прыйшоў ліст з міністэрства УСіА, каб правесці кансультацыі, дык хутка пастараліся зрабіць збор усіх жыхароў і на гвалт правялі „дыскусію”. Хто ж тады патрабаваў ад МУСіА, каб якраз у гэты момант вырашаць аб зменах паменяных назваў мясцовасцей? Ваша камісія — кансультацыйны грамадскі орган, які мае памагчы МУСіА ўстанавіць назвы.***

— Мы стварылі грамадскую камісію. Кожны член гэтай камісіі, не толькі мы, мовазнаўцы, гісторыкі, але і журналісты, павінны ведаць, як справа выглядае да канца, у найдрабнейшых дэталях. Толькі тады можна ехаць з імі размаўляць.

— ***Значыць, вы як камісія з гэтай справай у МУСіА не выступалі.***

— Мы толькі сарганізаваліся і паслалі ў Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі такую інфармацыю, што камісія ўзнікла для беларускіх назваў, з адпаведнікамі для польскіх. Выслалі таксама ў Анамастычную камісію, старшыні гэтай камісіі падобную інфармацыю як у міністэрства, — што мы канстытуяваліся, і з намі могуць размаўляць. Бо мы самі не маем такіх правоў. Мы — грамадская ініцыятыва, нам ніхто за нішто не плаціць. Тут трэба крышку ўстрымацца, каб справы давесці да канца.

— ***Як бачым, міністэрства выслала ўжо тыя лісты ў гміны; ці гэта не зарана? Можа, у гэтым нейкі метад...***

— Яшчэ ж ёсць тэма, што трэба памяняць, а што неабавязкова. Скажам, месца нараджэння ў дакументах і розныя дакументы. Я мяркую што не трэба, бо ў дзяржаве ёсць спісы ўсіх населеных пунктаў, у розных перыядах, і ПНР, і цяперашніх. Калі не трэба, не трэба мяняць запісаў у дакументах і ніякіх грошай не трэба на гэта вывадаць. Калі трэба будзе дайсці ў патрэбным выпадку да сутнасці, дык гэта справа чыноўнікаў.

— ***Дык трэба пачаць высвятляць справы, як яны могуць мецца, на месцы.***

— Напрыклад, у ваяводскай управе, у адпаведным аддзеле. І ў іх атрымаць канкрэтныя адказы.

— ***Дык чаму МУСіА ужо цяпер тыя лісты выслала?***

— Пэўна, думаюць там, што тут усе свядомыя, і ваяводскія ўстановы, і павятовыя, усе знаюцца на гэтым. І толькі прапануюць. У МУСіА ёсць добрая воля вярнуць нашы старажытныя гістарычныя назвы.

— ***Дык што ў выпадку таго ж Гародчына, Круглага ці Трасцянкі і іншых, у якіх былі праведзены кансультацыі, і людзі, можна сказаць, нагамі прагаласавалі за тое, што ім „усё роўна”, а ўлады захацелі хуценька справе галаву скрунуць? У дадатку гаворачы па-свойму.***

— Мы прапанавалі войту Орлі, што прыедзем самі на размовы, але ён нас не запрасіў. Трэба праводзіць размовы, тлумачыць, як справы маюцца, і што можна далей рабіць. У гэтым выпадку няма чаго спяшацца. Галоўнае, што ёсць добрая воля ў вярхах вярнуць нашы гістарычныя назвы, якія існавалі яшчэ ў міжваенны перыяд (у гэты час найбольш паланізавалі назвы). Трэба ўстанавіць сапраўдныя афіцыйныя назвы.

— ***Дык што з „воляй люду”? „Кансультацыі”, якія б не былі, ужо праведзены? Нават падпісаны пратаколы.***

— Кансультацыі трэба правесці ў вёсках, у цэлай гміне. І тады пасля гэтых кансультацый, пасля падліку галасоў, большасці, якая выказалася, можна высылаць думку да ваяводскіх улад, каб гэта зацвердзілі. А ваяводскія ўлады адсылаюць гэта далей — у міністэрства. А міністэрства накіруе гэтыя прапановы ў Анамастычную камісію, якая выкажацца на тэму іх правільнасці. Тады справа зноў вернецца ў міністэрства, а яно канчаткова прымае рашэнне.

— ***Але калі з кансультацый вынікне, што людзі не хочуць свае роднае назвы?***

— Тады застанецца так як ёсць, бо ж на сілу ніхто не будзе мяняць. Але ёсць такія выпадкі, калі змяняліся яны без ніякіх кансультацый. А ёсць людзі, якія самі сябе вызначылі, як пад Саколкай, палякамі, і не схочуць мяняць сваю назву на „G” на „H”.

— ***Гэта ж не самае галоўнае — адна літара. Тут неабходная воля самавызначэння, пачуцця гонару, розуму. Перш за ўсё ёсць добрая воля вярнуць старыя гістарычныя назвы — ва ўлад. Дзякуем за размову.***

Размаўляла Міра ЛУКША

18.07 — 24.07

(22.03. — 20.04.) Хоць не верыш у трываласць канікульных каханняў, якраз цяпер можа ў цябе трапіць страла Амура! Найлепшы час на флірты — з 18.07 (аж да 3.08.)! Можаш таксама падагнаць хвасты ў хатніх справах, пабыць больш з блізкімі. 19-23.07. пераканаеш усіх да сваёй думкі, памогуць тут цвёрдыя аргументы, кемлівасць і веды.

(21.04. — 21.05.) У благі настрой увядзе цябе квадратура Венеры з Сатурнам (19-23.07.) — збаішся параніцца, будзеш крытыканцкі і прыдзірлівы, і з-за таго папсуюцца адносіны. Пасля 21.07. адчуеш ціск з боку радні, асабліва бацькі, які мроіць, што ты зрэалізуеш ягоныя няздзейсненыя амбіцыі.

(22.05. — 22.06.) Лета павінна прынесці табе фінансавы ўраджай. Зведаеш свае моцныя бакі і пазбудзешся комплексаў. У сардэчных выбарах будзеш кіравацца сантыментам. Блізнятам, у якіх добрая праца, захочацца яшчэ лепшай.

(23.06. — 23.07.) У час цалкавітага зацьмення Сонца (22.07.) пададуць голас цяжкія сямейныя справы; не турбуйся, бо і так гэтага не зменіш. Пазнаёмішся з новымі людзьмі, можа маладзейшымі, якія паўплываюць на тое, што табе захочацца жыць цікавей.

(24.07. — 23.08.) Калі марыш парваць з руцінай і абмежаваннямі, найлягчэй удасца табе гэта 18-21.07., але не пераборшчвай з гэтым! 22 ліпеня папсуецца настрой; не пераймайся балбатаннем іншых, асабліва тых, што адно плятуць кашалі.

(24.08. — 23.09.) 19-23.07. ніхто цябе не падвядзе, будзеш пранікнёны, спрытны і кемлівы, справішся з найскладанейшымі шарадамі. Пры нямогласці шукай неканвенцыянальных парад, таксама і для паправы красы (зёлкі, гамеапатыя, масажы).

(24.09. — 23.10.) 19-23.07. засумуеш, будзеш прыгнечаны, перапалоханы (віноўнікі: Сатурн ды Венера!). Хоць фізічная форма штораз лепшая, добра наладжваюцца новыя кантакты, няхепска і ў каханні.

(24.10. — 22.11.) 19-23.07. можаш разлічваць на немалыя прыбыткі, а паласа ўдач у інтарэсах давядзе да таго, што справішся з даўгамі і справіш сабе прэзент! Не ўлазь у непатрэбныя спрэчкі і не даказвай, у чым ты лепшы.

(23.11. — 22.12.) Адкрываюцца перад табой новыя магчымасці, таксама і выпадкова можаш зрэалізаваць свае мары. Чакаюць цябе таксама займальныя падзеі, мілыя сустрэчы, а не будуць турбаваць дробныя клопаты са здароўем.

(23.12. — 20.01.) Сум і пачуццё няздзейсненасці — 19-23.07. (віноўнікі: Сатурн з Венерай). Не дамаўляйся тады на любоўныя сустрэчы, не бяры на сябе ніякіх фінансавых абавязкаў. У канфліктнай сітуацыі найлепшы ратунак — прабачэнне. Пануй над злосцю (бо можаш нарабіць памылак) і кінь помсту.

(21.01. — 19.02.) З новапазнанай асобай можаш перажыць цудоўныя і надта гарачыя хвіліны. Ды дома не вельмі ружова, бо можа аказацца, што праблемы, пра якія ты думаў як пра мінулыя, азвуцца. На працы найлепш да 21.07.; не дазволь, каб хтосьці засеяў у табе зерне няўпэўненасці.

(20.02. — 21.03.) Старайся не выказвацца пра тое, аб чым не маеш ніякай уявы. На працы будзь цярплівы і не паддавайся стрэсу. Памятай: лёс зменлівы, а працаўнік хуценька кульнецца. Калі мары пырснуць як мыльная бурбалка, можаш адчуць... свабоду! Лепш часам паступіцца, каб потым быць далей дапераду.

Агата АРЛЯНСКАЯ

ISSN 0546-1960

Ніва на Басовішча 1990–2009

„Калі мы паехалі ў Менск запрашаць выканаўцаў на першае „Басовішча", здаецца, ён выклікаў найбольшае ўражанне, — расказвае Аліна Ваўранюк. — Сяржук Сокалаў-Воюш. Пабачылі яго ў Доме літаратара. Сядзеў з гітарай, вядома, пры гарэлцы і з сушанай вялізнай рыбай. А вакол яго быў кружок, такі круг фанатак, фанаў. Усе співалі словы з вуснаў Сержука. Я раней слухала песень, а тут магла пабачыць... Яго характар... Ён вельмі хутка наладжваў кантакты з людзьмі"

БАСОВІШЧА ў XX раз

9 770546 196000

Дваццаты фестываль „Басовішча”...

Ці ў 1990 годзе, калі прайшоў першы выпуск фестывалю, хтосьці падумаў, што будзе іх дваццаць? — Мы нават не ведалі ці будзем у змозе наладзіць другі фестываль, таму думаць пра дваццаць чарговых фестываляў было проста абстрактна, — кажа Бася Пякарская, адна з першых арганізатараў „Басовішча”.

Кася Кузьміч, новы намеснік старшыні БАСу, кажа, што разлічвае на чарговыя дваццаць і хаця, паводле яе, гэта можа быць складана, то думаю, што надзея і вера можа занесці нашу моладзь у будучыню як на крылах. Да гэтага трэба яшчэ рашучасці і цяжкай працы...

Беларускай моладзі тады ў нас не бракавала. Разам з новым ладам у Польшчы прыйшла новая энергія і ўсім проста хацелася пасмакаваць чагосьці новага. Быць свабодным у выбраным самім сабой месцы і часе.

— Калісь прыдумалі працягваць фестываль у нядзелю, але не аказалася гэта выдатнай ідэяй. Кожны мае права на памылкі, — расказвае Бася.

— Меў я надзею, што юбілейны фестываль будзе працягвацца тры дні, — заяўляе малады ўдзельнік „Басовішча”, — але самае важнае, што спісак гуртоў заахвочвае прыехаць і на гэтыя два дні. Падумайце, такі фестываль! І да гэтага яшчэ бясплатна!

Зараз і бясплатна, але калі глядзіць на плакат другога фестывалю, акажацца, што квіткі каштавалі тады 20 000 злотых.

— Я ўвогуле не займалася грашыма, не мела да гэтага галавы і трымалася здалёку, — кажа пра першы фестываль Аліна Ваўранюк.

— Грошы? Ці мы наогул мелі нейкія грошы пры першым фестывалі, або я ўжо не помню? — дадае Бася Пякарская. — Здаецца, нікому не плацілі, напэўна не плацілі гуртам. Усё круцілася на энтузіязме людзей.

Відаць ужо, чаму трэба было ўвесці квіткі. Без грошай ісці наперад было немагчыма. Сёння грошы гэта, безумоўна, неабходнасць, каб развіваць мерапрыемства і станавіцца канкурэнтаздольнымі і атракцыйнымі, проста цікавымі слухачу. А што можа сведчыць пра развіццё фестывалю? Напрыклад, мне здаецца, што яшчэ ў 2000 годзе было ў Барыку нашмат болей кустоў і ўсялякіх кусцікаў. Зараз прасторы неяк больш, хаця дрэвы навокал стаяць і ніхто без прычыны не падыме на іх руку, бо атмасферу фэсту фармуе таксама зялёнае, лясное акружэнне.

— Ёсць у гэтым фестывалі нейкая экзотыка, — прызнаюць наведвальнікі „Басовішча”.

— І дзікасць, — дадаюць сёлетнія арганізатары.

— Што за камерцыя! — крычаў адзін з маіх „сяброў”, калі ўжо некалькі гадоў таму трэба было забраць з-пад фестывальнай сцэны піва. Піва! Гэта асноўнае, што здавалася быць патрэбным слухачам. А тут не досыць, што трэба піць, то яшчэ і глядзець з дыстанцыі, з-за нейкай агароджы!

— Камерцыя! Камерцыя! — крычаў цэлы хор.

А мы проста прытрымліваліся закону. І, шчыра кажучы, крыкамі не думалі пераймацца, тым больш, што калі глянеш на „Басовішча”, здаецца яно амаль зусім некамерцыйным.

фота архіў „НІВЫ”

„Уліс”

фота архіў „НІВЫ”

„Мроя”

„Бонда”

фота архіў „НІВЫ”

— Мы тады былі маладзейшыя, але не скажу, што маладыя, бо я і сёння адчуваю сябе маладой. Прайшло дзевятнаццаць гадоў, а я помню, што нам усё было тады цікава, асабліва, калі былі нейкія мары, а ты бачыў, што яны здзяйсняюцца, — падкрэслівае адзін з тагачасных арганізатараў.

фота архіў „НІВЫ”

„Мясцовы час”

Вядома, што ўплываюць на гэта розныя фактары, але з другога боку неяк не хочацца мяняць гэтай цудоўнай, крыху можа сентыментальнай, атмасферы Барыку.

— Я быў зусім нядаўна на фестывалі ў Літве, на *Be2gether*, — расказвае Аляксандр Ваўранюк, — але мушу сказаць, што „бітугедэр" там не бачыў. Хутчэй можна сказаць, што сапраўды разам людзі трымаюцца на „Басовішчы"!

Аляксандр на „Басовішча" ездзіць з моманту нараджэння, а можа нават і ў жывоціку мамы быў на фестывалі. Яго бацькі вазілі яго з сабой, бо і самі ладзілі першыя фэсты.

— Сёння бацькі баяцца пускаць дзяцей на фестываль (старая песня, баяцца не ад сёння), — кажа мама

Хрыстафор Сяськевіч лідар гурту „Кардон"

Аляксандра, — але гэта таму, што самі ніколі не паехалі пабачыць як цікавым можа быць такі фестываль. Бо нап'юцца! Як захочуць, то нап'юцца ў любым месцы і „Басовішча"

„Ріма"

тут ні пры чым. Але як сабе прыпомню, калі з маленькім Аляксандрам прыязджалі ці нават з Нінкай, бо яна нарадзілася ў траўні, то мы сварыліся, хто ідзе слухаць музыку, а хто застаецца пільнаваць дзяцей у машыне. Трэба было перапавіць, панянчыць. Калі ўсё гэта ўспомню, то здаецца гэта быў такі... народны уздым (*смех*).

Маім дзядзькам недзе ў дзевяностых гадах укралі палатку з палатачнага гарадка, разам з усімі рэчамі, якія яны мелі пры сабе, а пры іх засталіся толькі ключыкі ад малюха (Фіата 126 п). Тады не было яшчэ мабільнікаў. З таго часу бацькі сказалі, што не паеду ў Гарадок пакуль мне не будзе васемнаццаці гадоў. Так і было. Аднак з 2000 года жыву „Басовішчам" і заўсёды баялася моманту, калі трэба будзе даверыць малодшым і аддаць ім волю арганізацыі фестывалю. Чалавек многае вытрымае.

„РФ Брага"

— Мае дзеці чакаюць „Басовішча" прынамсі з вясны!

— Мае дзеці чакаюць фестывалю напэўна паўгода!

— Мае дзеці жывуць ад „Басовішча" да „Басовішча"!

— Калісь мы сабе прыдумалі, што зробім такі каляндар, не са студзеня да снежня, толькі з ліпеня да ліпеня, у сэнсе ад „Басовішча" да „Басовішча". Неяк заўсёды не ставала нам грошай. Можа наступнае пакаленне будзе лепш сарганізаванае?

Сарганізаваць такі фестываль трэба было не толькі для саміх сябе, але і для музыкаў, якія з вялікай пашанай ставіліся да беларускай мовы. У тым фішка! Беларуская мова

Юрка Асеннік спяваў таксама ў „РФ Брага" і стварыў „Zero-85"

мусіла стаць адным з сінонімаў „Басовішча", таму да сёння ў конкурсе абавязвае прынцып 75% творчасці на беларускай мове.

— Не выступлю! — пагражаў у мінулым годзе адзін з конкурснікаў і, хаця адсюль родам, мусіў завучыць тэксты на беларускай мове. Навучыўся, выступіў... забыў. Але колькі прытым было эмоцый!

— Краўчанка, незабыўны Краўчанка з „Уліса". Усе дзяўчаты проста дрыжалі, калі яго бачылі, — успамінае адна з фанак Сяргея Краўчанкі. Цікава, што так цягнула іх да басіста...

Бас-гітара можа павінна стаць сімвалам „Басовішча"... Не таму, што басісты такія ўжо займальныя, проста падказвае гэта гульня слоў. Бас нібыта БАС. А БАС — адзіны такі ў свеце. З аднаго боку назва арганізацыі, з другога ўсё ж такі музычная асацыяцыя. Усё як трэба. Беларускае аб'яднанне студэнтаў аб'яднала любіцеляў беларускай музыкі!

Ілона КАРПЮК

„5com5"

Хто ўспомніць дакладна ўсе выпускі фестывалю „Басовішча"? Ведаю такіх, якія былі на ўсіх фестывалях, але сакрэтаў, эксцэсаў, самых яркіх момантаў ніхто не ў змозе прыгадаць. Можам столькі, на колькі дазволіць нам памяць. Арганізатары сёлетняга, юбілейнага фестывалю прыдумалі спасылацца на розныя моманты з гісторыі фэсту, таму павядзе яго ўдзельнік першых гарадоцкіх сустрэч Віктар Шалкевіч. Ці гэта абазначае „Басовішча" пад знакам міжнароднага жарту — пераканаемся. Нанава загучыць гурт „Жнюв", які пару гадоў маўчаў, каб прамовіць новымі тонамі. Тоны гуку і характэрныя дзявочыя мелодыі пачуем ад „Бан Жвірбы", гурту, які вяртаецца з забыцця, а пачаткі якога назіраем дзесьці ў першых гадах стагоддзя. Больш крыку, а менш мелодыі пачуем, калі на сцэне з'явіцца „Тарпач". Гэта напэўна мастацтва для надта энергетызаваных фанаў металу. У такім жа варыянце магчыма пачуем гарадоцкіх

гаспадароў, бо ў іх стаўленне да музыкі з кожным годам больш жорсткае. Метал пасмакуем і з надыходам „Зніча". Доўгачаканыя язычніцкія матывы заплятаюць культурна-гістарычную касу беларусаў. Дэмаскаваць іхнюю сітуацыю будзе затое менскі „Рагіс", які адначасова падрыхтуе панадворак для чарговых спектакляў. Крыніцы „Басовішча" зноўку адкрыем дзякуючы бардаўскай прэзентацыі ў выкананні „Босага Сонца", пасля якога пабачым дзіцячую гульню ў тэатр. Сцэна пачне здавацца з кожным выступам замалая, таму будзем адчуваць сябе ўсе вельмі блізка, будзем сябраваць і з польскімі паўстанцамі ці нават з самым Богам у час канцэрта „Ляо Чэ". Тады жыццёвыя праўды раскрые нам „Нейра Дзюбель", у галавах замяшае „Уліс", а на канец паляцім у мроі, свае, чужыя, асабістыя, грамадскія ды... прачнемся ў нядзелю. Пасля „Басовішча", у новым перыядзе, у новай прасторы, расстроеныя, задаволеныя, ашуканыя, шчаслівыя, напоеныя, галодныя, стомленыя, зараджаныя новай энергіяй. Гэта ўсе мы. Бо „Басовішча" мае пару сінонімаў. Адным з асноўных з'яўляецца чалавек. **(ІК)**

БАС
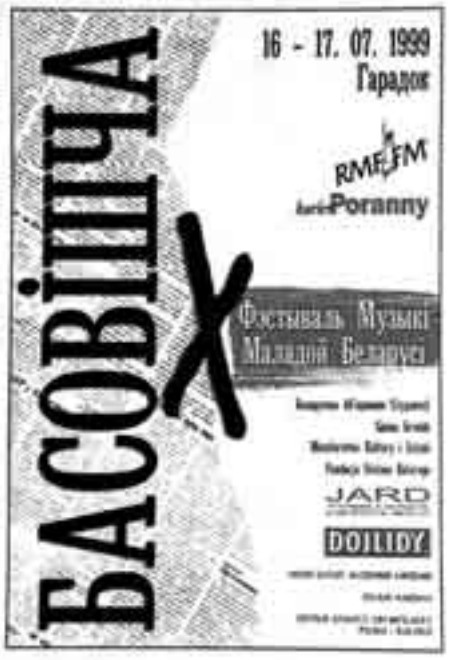
Беларускае Аб'яднанне Студэнтаў